

RIIGIKOGU

IV koosseis.

III istungjärk.

35. koosolek.

13. märtsil 1930.

Sisu:

1. Päevakorra täiendamine.
2. Teatamine Riigikogu liikmete koosolekuilt puudumistest veebruarikuul.
3. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest.
4. Vabariigi Valitsuse vastamine A. Mekkart'i küsimisele Majanduseministri korteri ja autosõitude kohta.
5. J. Piiskar'i, O. Gustavson'i, J. Voiman'i ja B. Eilman'i arupärimisettepanek Vabariigi Valitsusele Hariduse- ja sotsiaalministri ebaseadusepäraste sammude kohta õpetajate lahtiregistreerimise ja vallandamise suhtes ja Vabariigi Valitsuse vastamine arupärimisele.
6. A. Oina sõnavõtmine isiklikus asjas.
7. Riigikogu sekretäri teise abi valimine.
8. Komisjonide täiendavad valimised.
9. Linnade ja alevite maaga varustamise seaduse täiendamise seadus — O. Gustavson'i ja J. Klesment'i ettepanek.
10. Posti, telegraafi, telefoni ja raadio seadus — redaktsioon.
11. Seitsmenda rahvusvahelise töökonverentsi poolt vastuvõetud õnnetusjuhtude läbi vigastatud oma- ja välismaa töolistega ühtlase ümberkäimise kohta käiva konventsiooni eelnõu kinnitamise seadus — III lugemisel.
12. Seakasvatuse edendamise ja peekoni hindade kindlustamise fondi seadus — I lugemisel.
13. Ehitusseaduse §§ 165¹, 197, 200, 201, 202 ja 203 muutmise seadus — I lugemisel.
14. Riigikogu kantselei koosseisu muutmise ja täiendamise seadus — I lugemisel.

Koosoleku avab teine abiesimees **R. Penno** kell 10.20 min.

Sekretäri kohal sekretäri esimene abi **A. Tõllassepp**.

1. Päevakorra täiendamine.

J. Voiman'i (stp) ettepanekul täiendatakse päevakorda 4. punktiga — komisjonide täiendavad valimised.

2. Teatamine Riigikogu liikmete koosolekuilt puudumistest veebruarikuul.

Sekretär kannab ette tähendatud teadaande. (Vaata otsuste protokoll nr. 35, lisa nr. 2.)

3. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest.

Sekretär: Riigikogu juhatus andis:

1. Eesti Vabariigi 1929/30. aasta kulude ja tulude lisaeelarve nr. 1 rahaasjanduse komisjoni — laiendatud koosseisus;

2. Eesti Vabariigi ja Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liidu vahelise mõlemate maade kohtute vastastikuse tsiivilasjus abiandmise kokkuleppe kinnitamise seaduse üldkomisjoni, välispoliitilise külje suhtes seisukoha võtmiseks väliskomisjoni;

3. Eesti ja Ameerika Ühendriikide vahekohtu- ja lepituslepingute kinnitamise seaduse üldkomisjoni, välispoliitilise külje suhtes seisukoha võtmiseks väliskomisjoni;

4. Eesti-Tshehhoslovakkia kohtuliku korralduse, vahekohtu ja lepituse konventsiooni kinnitamise seaduse üldkomisjoni, välispoliitilise külje suhtes seisukoha võtmiseks väliskomisjoni;

5. Stokholmis 20. jaanuaril 1930. a. allakirjutatud Eesti Vabariigi ja Rootsi kuningriigi vahelise kurjategijate väljaandmise ja kriminaalasjus kohtuliku abiandmise konventsiooni kinnitamise seaduse üldkomisjoni, välispoliitilise külje suhtes seisukoha võtmiseks väliskomisjoni.

6. Eesti-Prantsuse vahelise nootide vahetuse teel sõlmitud Prantsuse konjaki ja armanjaki saadetistelt Eestisse sisseveol nõutava puhtus- ja päritolutunnistuse kohta käiva kokkuleppe kinnitamise seaduse rahaasjanduse komisjoni;

7. riigi sadamatehase põhimääruse kava rahaasjanduse komisjoni, juriidilise külje suhtes üldkomisjoni;

8. Eesti-Ungari lepitus- ja vahekohtulepingu kinnitamise seaduse üldkomisjoni, välispoliitiliste külje suhtes seisukoha võtmiseks väliskomisjoni.

4. Vabariigi Valitsuse vastamine A. Mekkart'i küsimisele Majanduseministri korteri ja autosõitude kohta.

Majanduseminister J. Zimmermann: Sotsialistid on Vabariigi Valitsusele esitanud küsimise, kas vastab tõele, et praegune Majanduseminister härra J. Zimmermann:

1) Kasutab praegu Välisministeeriumile kuuluvat riigi hoonet korterit, mil-

lise eest üür on tasumata, alates sellest ajast, kui härra Zimmermann Majanduseministriks on?

Sotsialistid on siin minu tsiviilvahekorra riigiga poliitiliseks küsimuseks teinud. Harilikult niiviisi ei talitata. Õieti niisugused küsimised vastamisele ei kuulu. Uudishimulikkudele sotsialistidele võin tõendada, et minu vahekord riigiga käesolevas küsimuses täiesti korras on.

2) Kas vastab tõele, et härra Zimmermann läinud suvel kasutas riigi autot isiklikkudeks sõitudeks Tallinna ja oma kodukoha vahel?

Selle küsimuse ülestõstmine sotsialistide poolt on niisugune poliitiline võte, mida teised erakonnad ministrite-sotsialistide vastu tarvitanud ei ole. Sotsialistide arusaamine selles asjas on minule täiesti mõistmatu. Kui minu eelkäija minister, kes oli sotsialistide perest, kasutas riigi autot sõitudeks, siis oli kõik korras. (A. O i n a s, stp: Ameti asjus!) Kui mina tema järeltulijana kasutan just sedasama autot selleks samaks otstarbeks, siis on see sotsialistide arvates ülekohus, ja Riigikogusse tullakse küsimisega.

Sisuliselt on asi järgmine. Minul on Läänemaal talu, mida ma juba 18 aastat pean, isiklikul juhtimisel. Minu perekond elab igal suvel talus. Mina ise sõidan sinna pühapäeviti. See on minu ainuke puhkus olnud riigitööst. Kui need kohustused, mida Riigikogu minule pannud, on võimaldanud rongiga tasuta sõita, nagu seda iga Riigikogu liige laupäevaõhtul teha võib, siis olen raudteed kasutanud. Minu tööpäev on aga tihti sedavõrt pikaks veninud, et vastavaid ronge kasutada enam võimalik ei olnud, ja niisugusel korral olen enesele alluva asutuse autot tarvitanud.

5. J. Piiskar'i, O. Gustavson'i, J. Voiman'i ja B. Eilman'i arupärimise-ettepanek Vabariigi Valitsusele Hariduse- ja sotsiaalministri ebaseadusepärase samude kohta õpetajate lahtiregistreerimise ja vallandamise suhtes ja Vabariigi Valitsuse vastamine arupärimisele.

(Arupärimise-ettepaneku tekst:

„Viimasel ajal on Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi poolt õpetajate lahtiregistreerimise ja vallandamise alal ette tulnud rida juhtumisi, kus ministeeriumi korraldused on osutunud ebaseadusepäraseks, ja neil kordadel, kui asi läks kohutvõimude lahendamata, on ministeeriumi otsused ära muudetud.

Nii registreeriti lahti läinud suvel Võrus Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi telegrammiga 31. juulist 1929. a., mida täiendati ministeeriumi koolivalitsuse kir-

jadega 7. ja 22. augustist samal aastal, kahe kohaliku keskkooli juhatajad, nende abid ja õppejõud, kokku 22 isikut, arvates 1. augustist samal aastal, seega tagantjärele, sest vastava seaduse põhjal oleks tulnud eeltähendatud õppejõududele teatada nende lahtiregistreerimisest vähemalt üks kuu aega ette.

Tõlgitsedes kahe ültähendatud Võru keskkooli ühendamist nende koolide sulgemisena ja nende asemele uue keskkooli avamisega, registreeris ministeerium ühendatud keskkoolide uue juhataja ja uued õppejõud hoolimata sellest, et nii Võrumaa koolivalitsus kui ka õpetajate organisatsioonid selle toiminguga ebaseadusepärasuse ja mittesoovitavuse peale ministeeriumi tähelepanu juhtisid.

Riigikohus, kus see asi lahtilastud õpetajate kaebusel arutusel oli 8. nov. 1929. a., otsustas eeltähendatud õppejõudude lahtiregistreerimise otsuse tühistada ja asja ministeeriumile uueks otsustamiseks saata. Seda Riigikohtu otsust läbi vaadates, tegi Hariduse- ja sotsiaalminister 4. dets. 1929. a. rea omapäraseid korraldusi, mis aga asja ei lahenda, vaid selle veel keerulisemaks teevad. Otsustati nimelt Võrumaa koolivalitsuse kaudu Võru rahvahariduse seltsile ette panna mõlemad keskkoolid, (mis tegelikult ühendatud) sulgeda 1. augustiks 1930. a., kui selts ei soovi neid omal kulul ülal pidada. Uuel ühendatud koolil (ühisgümnaasiumil) lubati töötada ainult käesoleva (1929/1930) õppeaasta lõpuni, kuna see kool ei olevat avatud seaduslikus korras, ja esitada Vabariigi Valitsusele ettepanek selle kooli välja arvamiseks avalikkude keskkoolide võrgust ja õpetajaile palgamaksimine lõpetada 1. aug. 1930. a.

Edasi otsustas ministeerium ette panna Võru rahvahariduse seltsile — esitada praegusele ühisgümnaasiumile juhatajaks ja õppejõududeks ümberregistreerimiseks endiste keskkoolide juhatajaist ja õppejõududest need, kellele jätkub tunde uues koolis, teised aga esitada lahtiregistreerimiseks, makstes neile palka kuni 1. aug. 1930. Lahtiseks jääb aga küsimus, mis saab neist õpetajaist, kes läinud suvel ametisse registreeritud ja eeltähendatud korralduste tõttu omakorda ilma kohata jäid. Need ümberregistreerimised tulid teostada 21. detsembriks 1929.

See ministeeriumi toiming koolide sulgemise ja uuesti avamise asjus on vastolus nii Vabariigi Valitsuse 31. juuli 1929. a. otsusega, millisega ühendati Võru poeg- ja tütarlastegümnaasiumid ühisgümnaasiumiks, ja samuti ka Riigikohtu 8. nov. 1929. a. otsusega, millega Riigikohus tunnustas ühisgümnaasiumi koondatud kooliks ja kõigiti seadusepäraseks.

Samuti otsustas Hariduse- ja sotsiaalministerium 29. nov. 1929. a. tagandada Madis Raabe Kildu algkooli juhataja-õpetaja kohalt, arvates 1930. a. 1. jaanuarist. Selle sammu põhjaste hulgas tuuakse esimesel kohal väide, nagu oleks eeltähen datud õpetaja tarvitanud temale alluvas koolis õpilaste suhtes kehalist karistust ja lubanud seda tarvitada sama kooli õpetajail. Selles asjas on aga Viljandi-Pärnu rahukogu M. Raabe juba 29. aprillil 1929. a. õigeks mõistnud. Teised põhjused on silmnähtavalt otsitud, ega õigustasäärast karmi otsust õpetaja vastu, mispärast ka Riigikohus, kus see asi 4. veebr. s. a. ees oli, otsustas ministeriumi otsuse ära muuta.

Kolmanda juhuna võiks ära märkida Kehtna Ohekatku algkooli juhataja kohalt vabastamise keerdkäiku. See õpetaja vabastati selle tõttu, et kool õpilaste vähe arvu pärast suleti. Õpilaste arvu vähenemise põhjustas aga asjaolu, et osa lastevanemaid oma lapsi kooli ei viinud, vaid kooliaasta keskel asutasid kodukooli, mille registreerimisel ei peetud kinni vastavatest määrustest. Seega vabastati siingi õpetaja seadusevastaselt kesk õppeaastat, kuna ministeriumi poolt pole meie teada midagi ette võetud, et vastavat koolivalitsust korrale kutsuda ja õpetaja õigusi jalule seada.

Eeltoodust nähtub, et Hariduse- ja sotsiaalministerium talitab õpetajate ja koolide suhtes kerge käega, tehes seadusevastaseid otsuseid ja korraldusi, millised kohtu poolt küll ära muudetakse, aga õpetajaile valmistavad asjatuid sekeldusi ja ainelisi raskusi ning segavad koolitöö rahulikku arengut.

Kõike seda arvesse võttes palume Vabariigi Valitsuselt seletust järgmistele küsimistele:

1. Kas on Vabariigi Valitsusele teada Hariduse- ja sotsiaalministri eeltähen datud ebaseadusepäraseid sammud õpetajate lahtiregistreerimise ja vallandamise suhtes?

2. Mida kavatakse teha Vabariigi Valitsus, et ära hoida säärase nähtuste kordumist tulevikus?

3. Kas ja kuidas kavatakse rahuldada neid õpetajaid, kes ministeriumi eeltähen datud korralduse tõttu on kannatada saanud?

4. Kuidas mõeldakse katta kahjud, mis riik on saanud eeltähen datud korralduste tõttu, eriti aga ministeriumi korralduste tõttu Võru keskkoolide suhtes?

Tallinnas, 11. märtsil 1930.

J. Piiskar. O. Gustavson. J. Voiman. B. Eilman.“)

J. Piiskar (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Praeguse valitsuse päevil on Hariduse- ja sotsiaalministeriumis tulnud ette mõningad väärnähtused õpetajate vallandamise, lahtiregistreerimise ja koolide ümberkorraldamise alal, mis lasevad oletada, et ei ole siin tegemist juhuslikkude vääratustega, mis igasuguse asjaajamise juures võivad ette tulla, vaid juba mingisuguse omapärase talitamisviisiga, mis, kui see edasi areneb, võib isegi muutuda teatavaks süsteemiks. Ei hoolita oma korralduste tegemisel palju maksvatest seadustest ega määrustest, vaid talitatakse nii, nagu heaks arvatakse, hoolimata sellest, mis seadus või määrus selle kohta ütleb. Kuna säärase talitamisviisi all on kannatanud hulk õpetajaid, ja riik isegi ainelist kahju kannab, siis on arupärimise algatajad tarvilikuks pidanud seda nähtust Riigikogus avalikult arutamisele võtta, et sellele talitamisviisile piiri panna.

Arupärimise tekstis on mõned seesugused ministeriumi korraldused, mis osutunud seadusevastaseks ja kohtu poolt hiljem muudetud, üldjoontes ette toodud, millepärast pole vajadust seda materjali, mis arupärimise tekstis käsitatud, siin üksikasjalikult arutada. Pean aga tarvilikuks lähemalt peatuda nende nähtuste mõningate iseloomulikkude joonte juures, et Riigikogu liikmetele küsimusest selgema ja üksikasjalikuma ülevaate anda.

Kõige iseloomulikumat on ministeriumi korraldused Võru rahvahariduse seltsi keskkooli suhtes, kus selle keskkooli ühendamise puhul lahti registreeriti hulk õppejõude ja nende asemele registreeriti uued, millise toimingu Riigikohus ära muutis. See asi ei ole veel lõpule jõudnud, vaid käesoleval aastal areneb samuti omapäraselt edasi, ja see ongi üks põhjustest, mis sunnib selle kohta sõna võtma.

Võrumaa rahvahariduse seltsi juhatus oli läinud suvel otsusele tulnud, oma poega tütarlastegümnaasium koondada ühiskeskkooliks. Selle kavatsuse teostamiseks asuti sedavõrt hilja, et asi alles 31. juulil Vabariigi Valitsuse poolt jaatavalt võidi otsustada. Teatavasti algab õppeaasta 1. augustil, tähendab uue õppeaasta eelkäival päeval oli asi alles Vabariigi Valitsuses ees. Teised sammud, mis kohal selles asjas tarvis oleksid olnud astuda, et Vabariigi Valitsuse otsust uuest õppeaastast läbi viia, olid alles kõik tegemata, ja nende tähtsajad isegi möödunud. Vabariigi Valitsuse otsusele järgneval päeval saadetakse hariduseministeriumist telegrammiteel korraldus kohale, et kõik seniste gümnaasiumide õppejõud on lahti registreeritud, jättes seejuures tähele pannemata maksvad seadused ja määrused,

milliste järgi tuleb õpetajaile nende lahti-registreerimisest ette teatada vähemalt üks kuu, ja teatavatel kordadel isegi kaks kuu enne uue kooliaasta algust.

Asi on seda imelikum, et ministeerium siin ei võinud talitada juhuslikult, tähelepanematuse tõttu, vaid pidi talitama täie teadmiseaga, sest juba varemini oli mitmelt poolt ministeeriumi tähelepanu juhitud asjaoludele, et tähendatud küsimuses Võru hariduseselts kui koolide ülalpidaja ei toimi seadusepäraselt. Seltsi juhatus oli otsustanud õpetajaile kohad üles öelda. Selle otsuse vastu protesteerisid nii Võrumaa õpetajate liit kui ka Eesti õpetajate liit, juhtides ministeeriumi tähelepanu sellele, et Võru hariduseseltsi otsus ei tähenda õpetajate lahtiregistreerimist, ja et lahtiregistreerimine üldse on hiljaks jäänud. Võrumaa koolivalitsus kirjutab juba 3. juulil, tähendab paar päeva pärast ministeeriumi esimese korralduse tegemist järgmist:

„Juhatuse ettepanek eragümnaasiumide õppejõudude lahtiregistreerimiseks s. a. 1. augustiks on hilinenud, kuna Hariduse- ja sotsiaalministeerium ei saa enam õppejõududele nende lahtiregistreerimist teatada kuu aega enne kooliaasta lõppu, sest juhatuses esitis nimetatud asjas saabus koolivalitsusse vaid 29. juunil s. a.“

Edasi juhib koolivalitsus tähelepanu sellele, et seltsi juhatuses ülesütlemist õpetajaile nende kohtadelt ei saa tunnustada seaduslikuks, kuna keskkooli õppejõudude lahtiregistreerimine kuulub Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi kompetentsi.

„Koolivalitsus on arvamusel, et eragümnaasiumide ühendamisel loomulikult peaksid õppejõud ilma valimata ühigümnaasiumile edasi registreeritama, seepärast ei ole otstarbekohane lahti registreerida eragümnaasiumide kõiki õpetajaid, vaid võiks ametist vabastada ainult neid õpetajate kohuste täitjaid, kellele eragümnaasiumide ümberkorraldamise puhul ei jätku tunde.“

See kiri saadeti ministeeriumile 3. juulil. Sellest kõigest hoolimata asub aga Hariduse- ja sotsiaalministeerium oma korralduste täitmisele samas suunas ja teatab alles 7. augustil Võrumaa koolivalitsusele järgmist: „Vabariigi Valitsuse 31. juuli 1929. a. sellekohase otsuse põhjal loetakse Võru Eesti rahvahariduse seltsi poolt ülalpeetud Võru poeglaste eragümnaasium ja tütarlaste eragümnaasium arvates 1. augustist ühendatuks üheks, avalikkude keskkoolide võrku kuuluvaks Võru rahvahariduse seltsi eraühigümnaasiumiks ühe reaali- ja ühe humanitaarharuga, kokku 10 klassiga.“

Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi koolivalitsus palub sellest teatada kooli ülalpidajale ja teha korraldust, et ministeeriumile registreerimiseks ette pandaks nimetatud uuele koolile seaduslikus korras valitud juhataja, juhataja abi ja õpetajad.“ Nagu näete, on siin selles kirjas juba esimene vastolu. Kirjas teatatakse, et Vabariigi Valitsus otsustanud ühendada üheks, avalikkude keskkoolide võrku kuuluvaks, Võru rahvahariduse seltsi eraühigümnaasiumiks endised 2 keskkooli. Mõni rida alamal teatatakse aga uuest koolist, kuigi maksvate seaduste järgi koolide koondamine, ühendamine ja kokkuliitmine sünnib isesuguste määruste järgi, ja erakoolide sulgemine, nende uuesti asutamine sünnib hoopis teistsuguses korras.

Ministeerium teatab, et on sündinud toiming ühes korras, teeb sellest järeldused ja hakkab oma edaspidiseid korraldusi tegema nii, nagu oleks see toiming sündinud teises korras. Eriti huvitav on selle juures, et õpetajaile ei teatata sellest täpsemalt, kes neist edasi jääb ja kes lahti registreeritakse. Ja alles hiljem, nimelt 22. augustil teatatakse jällegi koolivalitsuse kaudu, et need ja need õpetajad on lahti registreeritud. Ja koolivalitsus omalt poolt, saates edasi hariduseministeeriumi sellekohase teate, teatab oma kirjaga 22. augustist esimest korda õpetajaile, et nad on lahti registreeritud, arvates 1. augustist. Tähendab selle asemel, et kuu aega ette öelda, on tegelikult üles öeldud õpetajaile ligi kuu aega pärast seda, kui uus õppeaasta oli alanud.

Nagu ma tähendasin, pidi ministeerium astuma need sammud täie teadmiseaga, sest tema tähelepanu on sellele juhitud, et Võrumaa hariduseseltsi ettepanekut ei saa teostada seaduslikus korras. Edasi, kui Võrumaa koolivalitsus saatis ministeeriumi Võrumaa hariduseseltsi ettepaneku uuele koolile, mis tegelikult uus ei olnud, vaid teiste koolide ühendusest tekkis, uute õppejõudude registreerimiseks, juhtis Võrumaa koolivalitsus veel kord ministeeriumi tähelepanu sellele, et see samm ja käidav tee ei ole seadusepärased, ja soovitas omalt poolt lahendada küsimus teises korras.

Sel puhul kirjutab Võrumaa koolivalitsus muu seas järgmist: „Selts on asunud seisukohale, et Võru poeg- ja tütarlastegümnaasiumi ühendamise puhul üheks ühigümnaasiumiks on suletud endised gümnaasiumid ja on avatud täiesti uus õppeasutus, mille tõttu vähe on arvestatud endisi õppejõude ja paljude vanade õpetajate asemel on valitud täiesti uued õppejõud. Teiselt poolt on aga praegu juriidiliselt endised õppejõud

kui ka direktorid kohtadelt lahti registreerimata, sest seltsi ülesütlemist õpetajaile nende kohtadelt käesoleva aasta juunikuu lõpul ei saa tunnustada ametist vabastamiseks küllaliseks, kuna keskkooli õppejõudude lahtiregistreerimine võib sündida vaid Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi poolt.

Peale selle, nagu näha sama Eraõppeasutuste seaduse § 17., võib kooli ülalpidaja eraõppeasutuse sulgeda, teatades sellest õppeasutuse registreerinud asutusele kui ka õpilastele, nende vanematele või hooldajatele ja õppejõududele kaks kuud enne kooli sulgemist, kusjuures asutuse võib sulgeda õppeaasta lõpul.“ Mäletavasti teatas aga Võru hariduseselts sellest vaevalt üks kuu enne kooliaasta lõppu.

Edasi öeldakse: „Õpetajate valimise puhul võiks muu seas tähendada, et ei saa loomulikuks tunnustada nähtust, kus näiteks kutseline õpetaja Johan Koemets, endine tütarlastegümnaasiumi direktor, on valitud vaid tunniandjaks 12 nädalatuunniga, kuna ajaloo ja kodanikuõpetuse tunnid on antud Minna Kiisemann'ile, kellel veel täielik kutse puudub.“ Samuti on talitatud võimlemise tundidega. Edasi ütleb Võrumaa koolivalitsus: „Eelöeldut arvesse võttes ja silmas pidades, et endiste gümnaasiumide õppejõudude suhtes lahtiregistreerimise ja gümnaasiumide ümberkorraldamise suhtes kõiki vormilisi nõudeid omalajal pole täidetud, tuleks Võrumaa rahvahariduse seltsi juhatusele ettepanek teha, valida ümberkorraldatavale ühisgümnaasiumile käesolevaks kooliaastaks juhataja, selle abi ja õppejõud vaid endiste gümnaasiumide õppejõudude hulgast ja lahti registreerida vaid need õppejõud, milliste aine õpetajate kohad õppeasutuste ühendamise puhul kaovad.

Juhul, kui aga Hariduse- ja sotsiaalministeerium leiab, et praegused valimised on täiesti ja kõigi valitud isikute suhtes seaduslikud ja registreerib käesoleva esitise põhjal valitud isikud kohale, palub Võrumaa koolivalitsus Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi kohustada Võrumaa rahvahariduse seltsi kohatajäänud õpetajaile välja maksma tasu, mis neil koha kaotamise tõttu õigus saada, kuna vormilised nõuded, mis seotud õpetajate lahtiregistreerimise ja gümnaasiumide ühendamisega pole seltsi juhatuse poolt omalajal täidetud.“

Seega on veel kord ministeeriumi tähelepanu juhitud teatavatele abinõudele ja nende sammude tagajärjele, ning tehtud ettepanek, kuidas antud korral seda asja lahendada tuleb. Aga veel enne kui see sündinud, ilmusid ministeeriumi Võ-

rumaa õpetajate liidu esimees Rõbakov ja Eesti õpetajate liidu esimees Martinson 20. augustil, seega enne õpetajate lahtiregistreerimist ja uute ametisse määramist. Liitude esindajaid võttis vastu Hariduse- ja sotsiaalministri eest riigi haridusnõunik härra Mikkelsaar, kes jutuaJamisel võttis tõeks, et Võru gümnaasiumide õpetajad veel kuni 20. augustini olid lahti registreerimata, olugi et uued õppejõud juba kohtadele olid valitud. Tähendab, hariduseministeeriumi kõrgem ametnik ise ka arvas, et see ei ole seadusepärane. Ühtlasi arvas härra haridusnõunik, et Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi poolt varem tehtud vastavatele korraldustele tulevad endised Võru poeg- ja tütarlastegümnaasiumi õpetajad lahti registreerida, mille põhjuseks olevat härra haridusnõuniku arvates Vabariigi Valitsuse 31. juuli otsus, millega Võru poeg- ja tütarlastegümnaasiumid on ühendatud ühisgümnaasiumiks ja seega uus kool loodud, kellele ka uued õppejõud tulevad registreerida. Et aga endiste õppejõudude lahtiregistreerimine on hilineunud, seepärast arvas härra haridusnõunik õige olema õppejõude lahti registreerida 1. septembrist, milliseks tähtjaks oleks täis saanud kaks kuud õpetajate kohtade ülesütleemisest Võrumaa hariduseseltsi poolt, ja millise tähtaja näeb ette ka erakeskkoolide seaduse § 17. Sellise seletuse järgi lahtiregistreeritavad pidid saama veel augustikuu palga.

Oma kirjaga 22. augustist riigi koolivalitsus teatas Võrumaa koolivalitsusele, et Võru poeg- ja tütarlastegümnaasiumid loetakse keskkoolidevõrgust kustutatuks, arvates 1. augustist, ja samast ajast ka kõik õppejõud lahtiregistreeritaks. Samal päeval teatas riigi koolivalitsus, et uued õpetajad on Võru ühisgümnaasiumi õppejõududeks registreeritud.

Nende, 22. augusti s. a., riigi koolivalitsuse korraldustega olid annulleeritud kahel korral õpetajate liitude esindajatele Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi juhtivate jõudude poolt antud lubadused õpetajate õiguste kaitsmises, ja vist küll esimest korda Eesti kooli ajaloos nii ilmselt ja silmatorkavalt kõrvale jäetud kõik hariduseministeeriumi enda poolt maksuma pandud õpetajate registreerimise määrused.

On arusaadav, et õpetajad ei saanud teisiti talitada, kui pidid pöörama Riigikohtu poole. Riigikohus arutas seda küsimust 21. novembril l. a., ja arvesse võttes neidsamu asjaolusid, millele ma siin olen juhtinud tähelepanu, ja veel teisi materjale, mida ma ei hakka ette kandma, sest et see palju aega võtaks, jõudis täpselt samale otsusele, et Hariduse- ja sotsiaalministeerium ei ole talitanud seadusepä-

raselt, on segi ajanud kaks asja: kooli likvideerimise ja uue kooli avamise ning teiselt poolt — koolide koondamise ehk koolide ühendamise korra.

Riigikohus oma motiivides ütleb järgmist: „Eraõppeasutuste seaduse § 2. järgi võetakse eraõppeasutuste õppejõudude palgad riigi kanda Vabariigi Valitsuse otsusel hariduseministeeriumi ettepanekul, ning eraõppeasutuste avamine ja sulgemine sünnib sama seaduse §§ 11., 12. ja 17. ettenähtud korras. Võru rahvahariduse seltsi eraihisgümnaasium ei ole avatud Eraõppeasutuste seaduse §§ 11. ja 12. korras, samuti ei ole Võru rahvahariduse seltsi poeglaste ja tütarlaste eragümnaasiumid sama seaduse § 11. korras suletud. Nagu kaebaja asja arutusel öieti seletas, on käesoleval juhul talitatud Vabariigi Valitsuse määruse kohaselt keskkoolidevõrgu reguleerimise kohta, mis ette näeb erakeskkoolide ühendamise ja üldse keskkoolide koondamise. Vabariigi Valitsuse otsusega oli lubatud Võru rahvahariduse seltsi kaks erakeskkooli, mis ei olnud suletud, ühendada üheks keskkooliks, ning üheks seda otsust põhistanud asjaoluks on olnud see, et mõlemates õppeasutustes peale direktorite olid pea-aegu ühised õppejõud. Hariduse- ja sotsiaalministeerium on käesoleval juhtumisel kahe keskkooli ühendamist üheks keskkooliks ekslikult lugenud võrdseks oma tagajärgede poolest kahe keskkooli sulgemisele ja uue keskkooli avamisele ning oma vahekirjas Võrumaa koolivalitsusele 7. aug. 1929 nr. 2874 korralduse teinud, et ühendatud keskkoolile oleksid valitud ja registreerimiseks ette pandud õppejõud, kui uuesti avatud keskkoolile. Kuna aga tegelikult endiste keskkoolide sulgemist ja uue avamist seaduses ettenähtud korras ei sündinud, vaid oli ette võetud ainult koolide koondamine, siis oleks tulnud ka koondatud koolile õppejõudude registreerimist toimetada koolide koondamise kohaselt. Hariduse- ja sotsiaalministeerium on aga teinud korralduse koondatud koolile kohe uusi õppejõude valida, ilma et endised õppejõud ametist ennem isegi oleksid olnud lahti registreeritud, ja uuesti valitud õppejõud ka ametisse registreerinud, tagantjärele endisi õpetajaid ametist lahti registreerides.

Kaebaja seletused, et käesoleval korral ei ole õpetajate ametist lahtiregistreerimisel kinni peetud ka seaduslikkudest tähtaegadest, on õige. Seda seletust ei lükka ümber Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi voliniku vastuvaidlus, et õpetajatele olevat kohad üles öeldud rahvahariduse seltsi poolt Eraõppeasutuste seaduse § 17. korras 28. juunil 1929. Nimetatud seaduse § 17. järgi peab kooli sulgemise

korral õpetajatele sellest teatama kõigepealt 1. juuniks ja peale selle, nagu juba eelpool tähendatud, ei ole käesoleval korral Eraõppeasutuste seaduses ettenähtud korras Võru poeglaste ja tütarlaste eragümnaasium suletud ega eraihisgümnaasiumi avatud. Kooli ülalpidaja teatamine kooli sulgemise kavatsusest ei asenda isenesest ka ametist lahtiregistreerimist, sest hariduseministeeriumi määruse järgi õpetajate registreerimise kohta ei või õpetaja ametist lahkuda, ilma et registreeriv asutus teda oleks ametist lahti registreerinud.“ Kõike seda arvesse võttes otsustati see hariduseministeeriumi korraldus tühistada ja asi Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi uueks otsustamiseks saata.

See uus otsustamine on aga ka väga imelik. Peaks öieti küsima, missugustel motiividel üldse hariduseministeerium on säärasele teele asunud, nagu ta toiminud ja nagu ka sellest otsusest, mis 4. detsembril tehtud, selgub. Hoolimata sellest, et ministeerium ise Vabariigi Valitsuse otsusest teatas ja et ta ütleb omas kirjas, et keskkoolide koondamine on sündinud Vabariigi Valitsuse otsusel, ja hoolimata ka sellest, et Riigikohus mitmekordselt kordab sedasama, et ei ole talitatud erakeskkoolide sulgemise ja uue keskkooli avamise korras, vaid see toiming, mis Võrus tehtud, on sündinud erakeskkoolide koondamise korras, ja sellega täiesti seaduslik toiming, — kõneleb minister ikka koolide sulgemisest ja uue avamisest. Vabariigi Valitsuse otsus on tehtud, nagu Riigikohtu motiivides selgub, seadusepärast, ja Riigikohus sellele vastu ei vaidle; küll vaidleb ta aga nende korralduste vastu, mis hariduseministeerium tegi, tõlgitsedes teisiti Vabariigi Valitsuse otsust. Ja nüüd oma 4. detsembri otsuses, hoolimata kõigist seletustest, mis Riigikohtu motiivides leiduvad, asub hariduseministeerium järgmisele seisukohale: „Ette panna Võrumaa koolivalitsusele Võru rahvahariduse seltsi mõlemad gümnaasiumid sulgeda, arvates 1. augustist 1930, kui selts ei soovi neid kooli teiselt poolt ühendada ja nende tegevust uuesti alata. 2) Pidada võimalikuks lubada sellel ühendatud ja koondatud koolil töötada avalikkude keskkoolide võrgus ainult 1929./30. kooliaasta kestel, ning esitada Vabariigi Valitsusele ettepanek hiljemalt 1930. a. 1. veebruariks nimetatud ühisgümnaasiumi avalikkude keskkoolide võrgust väljaarvamise asjas keskkoolide võrgu reguleerimise määruse alusel ja nimetatud kooli õppejõudude riigi poolt palgamaksamise lõpetamise kohta Eraõppeasutuste seaduse § 4. põhjal, arvates 1930. a. 1. augustist.“ Mis

see õieti on, kas on see ministeeriumi kapriis või on see lihtsalt kirjaoskamatus. Vabariigi Valitsus on otsustanud kaks kooli koondada ühiseks keskkooliks, sellele otsusele vastu ei ole vaieldud. Otsus on tegelikult teostatud, mõlemad eragümnaasiumid enam ei tööta. Hariduseministeerium aga asub seisukohal, et need koolid, mis juba läinud aasta augustist alates oma tegevuse tegelikult lõpetasid, tulevad sulgeda 1. augustist 1930. Milleks seda kõike tarvis? Koolid on suletud ja nende asemele uus avatud teistsuguses korras. Milleks ministeeriumil tarvidus on seda koondatud kooli sulgeda, kuid sealsamas tahetakse samasugune kool avada? Keegi ei ole vaielnud, et see kool seadusepärane ei oleks. See on seadusepärane. Riigikohuski on selle kooli suhtes asunud sellele seisukohale. Kui ministeerium kavatseb teha ettepaneku Vabariigi Valitsusele selle kooli sulgemiseks käesoleva aasta 1. augustiks, siis oleks sellel mõte ainult sel juhtumisel, kui kool üldse tahetakse likvideerida. Aga ettepaneku järgmistest punktidest selgub, et pannakse ette Võrumaa koolivalitsusele selgitada, kas kõnesoleva gümnaasiumi ülalpidaja, Võrumaa rahvahariduse selts, on nõus avama uue kooli, alates 1. augustist 1930. Tähendab samast ajast, kui praeguolev kool suletakse. Milleks säärane teguviis? Kooli seisukohalt vaadates ei saa seda teisiti hinnata, kui et see on nähtavasti hariduseministeeriumi kapriis. See on kilplaste toiming. Kilplased vedasid mäest palke alla, ja kui järsku üks palk iseenesest alla veeres, siis leidsid nad, et see viis oli kergem ja huvitavam, ning vedasid palgid uuesti mäele, et neid sealt alla veeretada. Nii ka siin. Kool jääb avatuks niikuinii. Kui siin säärane toiming ette võeti, siis võibolla tuleb selleks otsida mingisuguseid teisi motiive. Sel puhul kirjutab Võrumaa õpetajate liit Eesti õpetajate liidule, et „asjaosalistest ringkondadest oleme aga kuulnud, et säärane käik olevat võetud selleks, et rahuldada ikkagi Võrumaa rahvahariduse seltsi ümber koondunud kitsast ringkonda sel teel, et anda neile uue kooli avamisega võimalust ette võtta uute õpetajate valimisi. Kui praeguse ühisgümnaasiumi sulgemine teostub Vabariigi Valitsuse otsusega, siis on seega teatav ringkond ka kätte saanud, mida ta tahtis, sest Vabariigi Valitsuse otsus ei kuulu enam Riigikohtu arvustamisele.“

Minul on isiklikult see tunne, et ministeerium on lasknud end kas teadlikult või teadmata libedale pinnale vedada just kohalikkude intriigide pärast, mis nende koolide ümber tekkinud, sest oleks läinud koolide koondamine ilma isiklikkude

intriigideta, siis ei oleks tulnud säärased toiminguid, kus kahe keskkooli ühendamisega peaaegu kõik õpetajad ja isegi kauaegne koolijuhataja vallandati ja nende koolitöös vilunud inimeste asemele pandi inimesed, kellel ei ole õpetaja kutsetki. Kui siis Riigikohus selle otsuse muutis, siis Riigikohtu otsuse põhjal hariduseministeerium oli kohustatud toimima nii, nagu see koolide ühendamise puhul algusest peale oleks pidanud sündima, see tähendab, need õppejõud, kes selle otsusega 1. augustiks ametisse registreeriti, ebaseaduslikult registreeritaks lugema ja uuele koolile detsembriks registreerima õppejõududeks endised õppejõud. Kui nüüd ministeerium uuesti on üles võtnud tegelikult juba kinnijäänud koolide sulgemise ja vormiliku uue kooli avamise, siis vist küll seepärast, et neid õppejõude, keda ta ei saanud kõrvaldada koolitööst läinudaastase lahtiregistremisega, vallandada tänava augustikuus. Kui säärast talitatakse, siis ei ole asjad korras. Kui hariduseministeerium neist õppejõududest tahtis lahti saada ühel või teisel põhjusel, siis oleks pidanud teisiti talitama. Mina ei tunne neid õpetajaid, ei tunne seda kooli, ei tea, kas nad on tugevad või nõrgad, kuid tean, et nende hulgas on inimesi, kes kaua aega ametis olnud. Kui ministeeriumil on tegelik tarve neist lahti saada, siis oleks pidanud ta käima seaduslikku teed, oleks pidanud seda neile õpetajaile otsekoheselt öeldama ja tegelikud järeldused tehtama. Selleks on ju ministeeriumil teatavad teed ja võimalused olemas. Ministeerium ei oleks pidanud asuma hariduseseltsi soovide seisukohale, vaid tema, kui hariduseelu juhi kohuseks oleks pidanud olema õpetajaid tarvilikult kaitsta ja selle eest hea seista, et nendega seadusepäraselt ümber käidaks. Kuid ministeerium on pärast Riigikohtu otsust oma uuemas seletuses, millest ma osa siin ette kandsin, talitanud just vastupidiselt, on asunud sellele teele, et kui ei saa ühe korra abil õpetajaist lahti, kui õpetajad sõrad vastu panevad ja õiguse saavad, siis tuleb sedasama katsuma teisel teel, teiste paragrahvide järgi, tarvitades säärast keerdkäiku, nagu ma seda üldjoontes olen katsunud ette tuua. Oleks huvitav kuulda, millega ministeerium seda oma imelikkude ja arusaamatute otsuste keerdkäiku põhjendab.

Kipub paratamata jääma mulje, et kogu see asi on sündinud mitte hariduse huvides, vaid mingisugustel erilistel põhjustel, millega ei ole koolil ega haridusel midagi ühist. Suur osa neist sammudest on sündinud kirjade ja korralduste teel, mis ei kannu ministri allkirja, vaid ministeeriumi kõrgemate ametnikkude allkirju.

Mul kipub tekkima mulje, et kas siin need kõrgemad ametnikud ministri teadmata mingisugustel kõrvalistel motiividel ei ole loonud säärase olukorra, kus härral ministril midagi teha ei ole. Kui need korraldused on tehtud ministri teadmata, siis ometi ei oleks pidanud minister 4. detsembri otsuses seda politikat jätkama, vaid oleks pidanud asuma teele, mis talle õiglusetunne ette kirjutab, ja oleks pidanud kutsuma oma ametnikud korrale ja neile õiged kohad kätte näitama. Kui see asi säärases sihis edasi läheb, siis tekib küsimus, kas ei peaks Võru maa- ja linnaomavalitsus, samuti hariduseministeerium kaalumisele võtma küsimuse, et Võru hariduseeltsilt see ühisgümnaasium ära võtta ja anda omavalitsusele soodsama õhkkonna loomiseks.

See juhtumine ei ole ainus säärane, vaid meie näeme, kahjuks, et on veel teisi sääraseid juhtumisi lähemas minevikus ette tulnud. Meie arupärimises on tähendatud ka ühele teisele koolijuhataja tagandamisele, mis on sündinud Kildu algkoolis Viljandimaal. See küsimus on isenesest muidugi väikesema ulatusega, aga siiski küllalt iseloomulik, sest needki tagandamise motiivid ei kaalu kuigi palju, ja Riigikohus tühistas sellegi korralduse.

Minule näib, et selles asjas on samuti väga ühekülgsest talitatud, ja ei ole küsimust enne lõppotsuse tegemist tarvilikult selgitatud.

Minu teada on selle kooli ümber intrigeeritud terve rida aastaid. Tervelt kaks koolijuhatajat on sealt tagandatud seepärast, et nad ei ole suutnud koolis vajalikku korda luua. Praegune juhataja on juba järjekorras kolmas.

Ma ei hakka ette tooma üksikasju, mis seal sündinud, ja mis veel praegugi edasi sünnib, sest need ei ole nii tähtsad, kuigi mul selleks väga rikkalik materjal olemas, ja ma väga hästi sealset olukorda tunnen, sest see on mu koduvald. Peatun vaid Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi otsuse juures, mis kõneleb järgmist.

„Kildu algkooli juhataja Madis Raabe on tarvitanud temale alluvas koolis õpilaste suhtes kehalist karistust ja on lubanud seda tarvitada ka sama kooli õpetajail, toime pannes seega teo, mis on otsest keelatud Avalikkude algkoolide seaduse § 45-ga.“

7. XI 28. a. oli see süüdistus rahukohtuniku juures otsustamisel. 29. aprillil 1929 oli see rahukogus arutusel, ja seal on koolijuhataja selles süüdistuses õigeks mõistetud. Väga huvitavad on siingi kohtu motiivid, mis sunnivad arvama, et ministeerium ei ole talitanud teatava objektiivsusega, vähemalt ühe

möödupuuga ei ole hinnanud kõiki õpetajaid.

Seal seisavad nimelt süüdistajaina koolijuhataja vastu kaks õpetajat, ja rahukohtunik leiab, et nende õpetajate tunnistused ei vääri usaldust ja on ümber lükatud teiste tunnistajate tunnistustega. Rahukogu ühineb nende motiividega ja ei leia ka nende õpetajate tunnistusi küllalt usaldusevääriliseks samadel motiividel kui rahukohtunik. Teised tunnistajad rahukohtuniku juures kinnitasid oma varem antud tunnistust. Ühe õpetaja tunnistus ei vääri usaldust, kui nähtavasti antud kaebaja poole kasuks. Ühe teise tunnistaja tunnistusest selgub, et kaebalune on korralik õpetaja, ja pooled on nõus olnud asja likvideerima, kui kaebalune ei kaebaks nende kahe õpetaja peale, kes tema vastu tunnistasid.

Edasi seletab üks tunnistaja, et üks pealekaebav õpetaja, kes ütleb, et koolijuhataja on lapsi peksnud, on ise lapsi peksnud.

Kaks kohtuinstantsi on koolijuhataja õigeks mõistnud, ei ole suudetud tõestada tema kohta, kuigi kaks korda asja arutatud ja tunnistajaid üle kuulatud, et ta oleks lapsi peksnud. Kohtus selgub aga, et üks teine õpetaja, kes koolijuhataja peale kaebas ja tema vastu tunnistama ilmus, ise lapsi peksnud. Koolijuhataja tagandatakse niihästi juhataja kui ka õpetaja kohalt, aga selle õpetaja kohta, kelle kohta selgus kohtus, et ta olevat lapsi peksnud, selle kohta kirjutab hariduseministeeriumi riigi koolivalitsus, et tema õppetegevuses ilmsikstulnud puudusi on võimalik kõrvaldada revideerimise ja instrueerimise korras, ja riigi koolivalitsus loeb selle küsimuse praegu lahendatuks. Kui võib nende õpetajate küsimusi lahendatuks lugeda, siis miks võetakse niisugune karm otsus seal, kus ei ole selleks põhjust, kuna seal, kus oleks põhjust asjast kinni haarata, seal ei tehta seda. Ma ei taha öelda, et selle õpetaja suhtes peaks käidama sama teed, aga tahan öelda, et siin on kahe möödupuuga järgi talitatud.

Edasi on süüdistus, et on korraldatud õpilaste ekskursioon koolitöö ajal, jättes täitmata hariduseministeeriumi 2. jaan. 1922. a. nr. 25 ringkirja, mille tagajärjel on koolitöö seadusevastaselt seisnud. Selles küsimuses on lugu niisugune, et ekskursioon oli 20.—23. maini, sealhulgas oli 20-nes pühapäev. Juba 12. mail teatas koolijuhataja koolivalitsusele, et õppereis on korraldamisel, ja kui talle vastati suusõnaliselt küll mitte osakonna juhataja poolt, vaid vanema ametniku poolt, et ta saab loa, saatis koolijuhataja siiski kirja järgmisel päeval, see on 13.

mail. Ekskursioon algas aga alles 20. mail, tähendab nädal hiljem. Miks ei jõudnud siis koolivalitsus, kui ta tahtis olla korralik, teatada aegsasti koolijuhatajale, et ta on ekskursiooni vastu. Vastus jõudis kohale alles siis, kui ekskursioon oli juba tagasi. Keda tuleb siin rohkem süüdistada, kas koolivalitsust või koolijuhatajat? On teada, et käesoleval aastal vahetatakse koolivalitsuse ja Kildu kooli vahel päevast päeva telefonogramme. Mispärast ei osatud seda teha ka käesoleval puhul?

Teiseks korraldati see ekskursioon juba poolteist aastat tagasi. Seni ei teatud, et koolijuhataja oli korravastaselt talitanud, aga nüüd on see põhjuseks, mis sunnib teda päevapealt koolitööst vabastama.

Siis edasi, ei ole kandnud hoolt, et koolitöö võiks takistamata kesta ega teostanud tarvilikku järelevalvet.

Kogu materjali abil, mida süüdistuse põhjenduseks esitatud süüdistatavale, tähendab kaebalusele, ei ole Riigikohtus suudetud selgeks teha, milles õieti see hoole kandmatajätmine on seisnud, ja milles see toiming iseenesest on olnud. Materjalidest selgub ainult, et ühe õpetaja juures vahejuhtumine ette tulnud, kus õpilased kahest käsitöötunnist puudunud. Õpetaja ei ole sellest koolijuhatajale teatanud ja pärast, kui koolijuhataja sellest teada sai, on ta küsimuse üles võtnud ja pedagoogikanõukogule esitanud, ja juba enne pedagoogikanõukogu otsust on küsimus likvideeritud. Tähendab, õpilased on kutsutud korraks, ja nad on pärast jällegi hakanud tunnis käima. Teisi konkreetseid juhtumisi, mis võiksid niioelda selle süüdistuse põhjuseks olla, ei ole ette toodud. Aga see on ju niisugune põhjus, mida võib hindamise järgi tõlgitseda, nii nagu seda arvatakse. Samuti on viimane põhjus subjektiivset laadi, et ei ole seisnud oma pedagoogiliste ülesannete kõrgusel, kuna ei ole suutnud koolis küllalt soodsat õhkkonda luua pedagoogiliseks tööks j.n.e. Vaadake, see on niisugune põhjus, mida võib 100%-le Eestis teotsevaile õpetajaile ette heita, kui seda tahtakse. Ükski õpetaja, olgu ta kas või ingel, ei suuda niiviisi töötada, et kellelgi, kes tahab temale midagi ette heita, ei oleks võimalik öelda, et ta ei ole seisnud oma pedagoogiliste ülesannete kõrgusel, sest millega seda kõrgust mõõdetakse, kas meie Eesti koolide mõõdupuuga, kas selle mõõdupuuga, kuhu üksikud paremad õpetajad on jõudnud, või seega, kuhu pedagoogilises töös ja ilmas üldse jõutud? See oleneb täiesti hindajast endast, kes leiab, kas õpetaja seisab oma ülesannete kõrgusel või mitte. Mina seda kooli ja selle kooli tööd ei tunne ja ei taha asja-

tundjana esineda, ning ei ole mul erilist põhjust koolijuhataja võimeid kiita või maha teha. Võibolla ta ei seisa oma ülesannete kõrgusel, kuid neist materjalidest, mis ministeerium nende küsimuste kohta ette toonud, seda ei selgu. Ministeerium omalt poolt ei ole koolivalitsusele ega Riigikohtule esitanud neid materjale, millest peaks selguma, et vallandatud koolijuhataja ei ole seisnud oma ülesannete kõrgusel. Mul on andmed, et seda küsimust on arutatud kooli hoolekogus, vallavolikogus ja lastevanemate koosolekuil. Kõik need asutused, nad ei tarvitse küll asjatundiaid olla pedagoogilistes küsimustes, hindavad koolijuhatajat. Näiteks vallavolikogu on vastu võtnud otsuse, mis peaks olema ka ministeeriumile saadetud, ja milles öeldakse järgmist: „Vallavolikogu leiab, et koolijuhataja M. Raabe sai Kildu algkooli juhatajaks valitud just seepärast, et Kildu kooli endise juhataja ajal kõikuma löönud kooli korda ja õpetust paremale järjele seada.

Vallavolikogu leiab, et koolijuhataja M. Raabe tegevuse tagajärjel on koolist lugupidamine rahva ja lastevanemate silmis tõusnud, ja M. Raabe on lastevanemate rahulolemise ära teeninud.

M. Raabe vastu ei ole nurinat ega lautust vallavolikogule ega vallavalitsusele teada, mispärast M. Raabe ametist tagandamine vallavolikogule täiesti ootamata tuleb ja sootu arusaamatuks jääb.

M. Raabe on siin vallas koolijuhatajaks ja õpetajaks olnud juba 1907. a. saadik, see on üldse üle 22 aasta. Selle aja jooksul on M. Raabe ka seltskondlikku elu edendanud ja valla omavalitsuse tegevusest agaralt osa võtnud, igal alal hoolsust ja usinust üles näidanud.

Seepärast protesteerib vallavolikogu koolijuhataja M. Raabe tagandamise vastu.“ See otsus on tehtud 11 häälega 2 hääle vastuolemisel ja 3 hääle erapooletuks jäämisel, tähendab vallavolikogu võrdlemisi suure enamusega. Ma ütlen veel rohkem. Isegi koolinõunik Märt Raud, kelle tegevusepiirkonda see kool kuulub, on seda kooli hinnanud kui korralikku kooli. Minu teada on koolinõunik Märt Raud omas aruandes mõni aeg tagasi väitnud, et tähendatud kool, mille juhatajaks Raabe, on üks paremaid koole Viljandimaal. Kui ministeeriumil olid teised andmed, siis oleks ta pidanud neid koolijuhatajale kättesaadavaks tegema. Koolijuhatajale ei ole aga oma tegevuse hindamise kohta mingisuguseid muid andmeid antud. Ka oleks pidanud need andmed esitatama Riigikohtule, mis oleksid esinenud kaaluvate motiividena tegevuse hindamisel selleks, et haridusministeeriumi otsus oleks jäänud püsima.

Ma olen kuulnud isikult, kes Riigikohtu istungit pealt kuulasid, et hariduseministeerium on läinud Riigikohtusse tühjade kätega.

Lugupeetud härra Hünerson, juhiksin tähelepanu...

Juhataja: Rkl. Piiskar! Palun härra ministrit ametlikult nimetada.

J. Piiskar (stp): Vabandust! Lugupeetud Hariduse- ja sotsiaalminister härra Hünerson, juhiksin Teie tähelepanu veel ühele faktile, mis küll ei puutu siia, kuid siiski seda koolijuhatajat küllalt hindab. Nimelt on mul teada, et mõni aeg tagasi, 1926. a., maavolikogude valimiste eel, on kandidaatide nimekirjade kokkuseadmise ajajärgul sama koolijuhataja juurde ilmunud põllumeeste kogude mõjurikas inimene, ma ei tarvitse tema nime praegu nimetada, ja seletanud oma tuleku põhjusena seda, et paneb ette Raabe'le astuda põllumeeste kogude erakonda ja kandideerida eelolevatel valimistel selles nimekirjas. Seda ettepanekut on põhjendatud seega, et põllumeeste kogudel olevat hädasti vaja meest, kes kooliasju tunneks, ja keda erakond kooliküsimustes võiks välja saata. Siis pidi see olema ikkagi õpetaja, kelle kohta ei saa öelda, et ta ei seisa pedagoogiliste ülesannete kõrgusel.

Kui lugu nõnda, siis oleks huvitav kuulda, missugused on tõelised andmed, mispärast ministeerium selle sammu astus, ja veel huvitavam oleks kuulda, mispärast ministeeriumil ei olnud need andmed käes siis, kui see küsimus oli arutamisel Riigikohtu.

Muu seas võib siin veel ära märkida seda, et ministeeriumi otsuse motiivina juhitakse tähelepanu sellele, et ei ole koolis maksma pandud küllalt soodne õhkkond. Aga ministeerium jällegi ise oma ringkirjas ütleb järgmist, et see ei ole ainult koolijuhatajate asi, vaid koolivalitsus, eriti koolinõunikud, kes õpetajatega puutuvad kokku kohapeal, peavad seda silmas pidama ja samme astuma selleks, et koolis õige vahekorid valitseks, ja koolis oleks asjakohane õhkkond.

Oleks huvitav teada, kuidas ministeerium ja koolivalitsus ning koolinõunikud on katsunud seda õhkkonda luua. Võiksin tähelepanu sellele juhtida, et käesoleva aasta veebruarikuul ja kuni tänapäevani toimetatakse kohapeal juurdusi, millisest tegevusest jääb kõrvalt vaadates niisugune mulje, nagu toimetataks juurdusi selleks, et materjali leida, millega ministeerium tagantjärele oma sammu võiks õigustada, või veel rohkem, samasuguse otsuse teha uuesti. Aga seejuures torkab silma see, et kui ühelt poolt juureldakse piisajade

kallal, siis teiselt poolt neid tunnistajaid, keda koolijuhataja omalt poolt üles annab, üle ei kuulata. Ma ei tea, mida need tunnistajad tunnistada võiksid, aga neist materjalidest, mis mulle olnud kättesaadavad ja mis mul kasutada, ei selgu säärase teguviisi põhjused. Säärane tagantjärele materjali kogumine avaldab kohapeal tahtmata mulje, nagu tahetaks hankida materjali tagantjärele otsuse põhjendamiseks. Ja kui kohapeal arvamine tekib, et seda erapooletult ei tehta, vaid nopitakse seda, mis kõneleb koolijuhataja kahjuks, siis tohiks ka teatud piirini see arvamine õigustatud olla. Niiviisi ometi õpetajatega talitada ei tohi, vaid kui nende kohta midagi ette tuua on, siis öeldagu otsekohe, tehtagu see seaduslikus korras kindlaks ja astutagu seaduslikus korras tarvilikud sammud. Keegi ei vaidle sellele vastu. Aga need sammud, mis astutud Võru koolide koondamise puhul ja Kildu koolijuhataja vallandamise puhul, jätavad mulje, et ministeerium nagu katsuks mingisuguste keerdkäikudega ümber nurga õpetajast lahti saada.

Meie arupärimises on märgitud veel üks nähe Harjumaalt, kus samuti, kui õpetaja oli kohalikkude elanikkudega vastollu sattunud ja seaduslikul alusel temast lahti ei saadud, — see oli Ohekatku algkooli juhataja — siis koolivalitsus võimaldas jällegi ebaseadusepärasuse: lubas avada nõndanimetatud kodukooli, kuhu osa vanemaid, kes koolijuhatajaga rahul ei olnud, võisid paigutada oma lapsed, et need koolisunduse alt pääseksid. Ja siis, kui õpilasi kooli vähe jäi, siis võeti ning suleti kool ja vabastati õpetaja põhjendades seega, et õpilaste arv on liiga väike, kool tuleb seaduse järgi sulgemisele. Kui ei oleks olnud tarvilik kodukooli avada, siis ei oleks olnud õpilaste arv väike, ja siis ei oleks õpetaja vallandamiseks saadud sääraseid kõveraid teid tarvitada seadusest mööda hiilimiseks. See ei ole küll ministeeriumi korraldus, vaid Harjumaal koolivalitsuse korraldus, kuid ministeerium ei ole midagi selleks teinud, et seaduslikku korda maksma panna. Ta ei saanudki seda teha, et mitte oma seniste korralduste vastu talitada.

Nii ei peaks õpetajate vastu võitlema ega katsuma neist lahti saada. Ma usun, et meil on sääraseid õpetajaid, kelle koht ei ole koolitöös. Need tulevad esimesel võimalusel kõrvaldada, kuid see lahtilaskmise toiming peab sündima seaduslikul alusel, peab olema põhjalikult läbi kaalutud, et ei oleks teistel õpetajatel, Riigikogul ega rahval midagi selle vastu öelda. Kui aga nii talitatakse, nagu eeltoodud kordadel, siis ei saa seda korda pidada

niisuguseks, mis aitaks meie koolitööd ja koolielu arendada, vaid sellega tuuakse korralagedust kooliellu ja koolitöösse ja aidatakse süvendada neid nähtusi, mida peaks koolielus katsuma kõrvaldada.

Et sellesse küsimusse tarvilikku selgust saada, selleks on esitatud meie arupärimine. Teen ettepaneku, käesolev arupärimine vastu võtta.

Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n (häälet. motiiv.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Esitatud arupärimise-ettepanek on juba nädalate eest tarvilikuks tunnustatud Eesti õpetajate liidu juhatusel poolt, kelle liikmete hulka kuulub teatavasti arupärimise esimene allakirjutaja rkl. härra Piiskar. Noorsookasvatustlikult seisukohalt tekitab piinlikkust ja võõrastust, et just meie pedagoogide esindus on pidanud sündsaks võtta avalikule arutamisele Riigikogus arupärimise-ettepanekus mainitud koolijuhataja vallandamise asja, kuna peensusete avalikustegemine selles asjas väga ebapedagoogilist mõju võiks avaldada meie noorsoole. Näib, nagu oleks õpetajate liit asunud liiga ametiühisuslikule seisukohale, rõhutades õpetajate huve ning unustades õpilaste huve. (M. L a a r m a n, põl: Väga õige!) Ei ole minu otsustada, kas ja kuipalju meie seda küsimust peame arutama, aga mina isiklikult toetaksin selle arupärimise vastuvõtmist, et teataval viisil tekkinud sumbunud õhk-konda lahendada. Seepärast paluksin, kui Riigikogu heaks arvab arupärimise vastu võtta, täna läbirääkimised avada, et mul võimalik oleks faktilist materjali ette kanda, sest selgesti on näha, et meie ühel koosolekul seda arutada ei saa, vaid et see mitu koosolekut Riigikogult nõuab.

A. A n d e r k o p p (töer, häälet. motiiv.): Kuna Hariduse- ja sotsiaalminister seisukohal on, et valitsus heameelega täna selle küsimuse peale Riigikogus seletust tahab anda, küsimus ise avalikkuse ette kistud ja meie ametnikkude ringkonnas palju paksu verd sünnitanud, siis talitaks Riigikogu küll õieti, kui ta seda arupärimise-ettepanekut tagasi ei lükkaks, vaid võimaluse annaks seda arutada avalikkuse ees. Selles teadmises oleme meie arupärimise vastuvõtmise poolt.

M. L a a r m a n (põl, häälet. motiiv.): Põllumeeste rühma nimel teatan, et põllumeeste rühm toetab arupärimist, kuigi motiivid siin hoopis teised on, kui lugupeetud rkl. härra Piiskar ette kandis.

Meie teadmise ja arusaamise järgi on viimasel ajal väga palju niisuguseid nähtusi koolielus ette tulnud, kus koolijuhataja ja õpetaja kohta võib täie õigusega

õelda sõnu, mida härra Piiskar ütles: „nende koht ei ole koolis“. Ühiskond on aga täiesti võimetu säärastest koolijuhatajatest lahti saama, ning kõik katsed neist vabaneda on ebaõnnestunud.

Meie toetame käesolevat arupärimist selles mõttes, et näha, kas meil on võimu koolikorralduses, et vabaneda niisugustest ollustest, et meie koolielu võiks vabalt edeneda. Ei tohiks enam niisuguseid korruptiivseid nähtusi ette tulla, nagu selles kurikuulsas koolis, mida arupärimises härra Piiskar siin puudutas.

Arupärimine võetakse vastu 50 Riigikogu liikme toetusel.

Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Arupärimise esitajad liialdavad, kui nad kõnelevad „reast juhtumistest“, kus ministeeriumi korraldused õpetajate lahtiregistreerimise ja vallandamise alal olevat osutunud ebaseadusepärasteks, mida kohtuvõimud olevat pidanud seepärast ära muutama. Arupärimise esitajad teavad oma arupärimises ainult kahest juhtumisest kõnelda, mis puudutavad Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi tegevust, ning rohkem neid ei olegi. Mõlemad juhtumised on aga alles lahendamise seisukorras, mispärast enneaegne on ministeeriumi teguviisi kohta nende suhtes lõppseisukohta võtta. Veel vähem annavad need paar täiesti iselaadi ja teineteisest erinevat juhtumist põhjust mingiks üldistamiseks.

Praeguses seletuses tahan piirduda arupärimises mainitud asjadest ülevaataliku pildi kujutamise ja loodan, et siis edaspidi läbirääkimiste puhul võimalik on tardivuse järgi üksikasju ette tuua.

Esimesena käsitlevad arupärimise esitajad Võrus kahe erakeskkooli sulgemisega ja uue eraühisgümnaasiumi asutamisega ühenduses olevat õpetajate lahtiregistreerimise asja. Kuna Võrus õpetajate lahtiregistreerimine järgnes keskkoolide sulgemisest, siis selgitame eeskätt sulgemise küsimust, mis lubab valgust heita ka õpetajate lahtiregistreerimisele.

Keskkoolidevõrgu reguleerimine on juba enne mind kahe hariduseministri otsekohene ülesanne olnud, kuna see neile kohuseks tehtud Vabariigi Valitsuse määrusega 13. aprillist 1928. Hariduseministeerium tegi 1928. a. 1. septembril maa- ja linnakoolivalitsustele ringkirjalise korralduse, asuda keskkooli reguleerimiskavade kokkuseadmisele ja esitada need vastavate volikogude otsustena hariduseministeeriumile hiljemalt 1929. a. 1. jaanuariks. Ühtlasi nõuti koolivalitsustelt tähtaegu ja konkreetseid ettepanekuid tarvilikuks tunnustatud muudatuste teostamise kohta.

Sama ülesande lahendamiseks pidas hariduseministeerium koolivalitsuste juhatajate nõupidamise Tallinnas 11. märtsil 1929. Seal tõi Võrumaa koolivalitsuse juhataja ette, et Võrus on keskkooliõpilaste arv olnud 1920. a. 741, 1928. aastal aga 371, täpselt pool endisest. Sellest hoolimata, et õpilaste arv Võru rahvahariduse seltsi poeglaste kahe haruga eragümnaasiumis ja tütarlaste erahumanitaargümnaasiumis kokku poole peale langenud, esines niihästi Võru linna- kui ka maavolikogu ametliku ettepanekuga märtsis ja aprillis 1929: jätta Võrus keskkoolide arv endiseks. Seejuures soovitasid mõlemad omavalitsused anda mõlemad keskkoolid maavalitsuse ülalpidamisele. Üks maanõunik avaldas arvamist, et kui Võru keskkoolid Võru maavalitsuse ülalpidamisele tuleksid, siis võiks nad liita üheks ühisingümnaasiumiks. Võrus kahe erakeskkooli sulgemise ja ühisingümnaasiumi asutamise oli aga hariduseministeeriumi nõukogu juba 19. jaanuaril 1929 tarvilikuks tunnustanud; see pidi teostuma 1. augustil 1929. Hariduseministeerium teatas selle otsuse Võrumaa rahvahariduse seltsile 15. märtsil 1929 Võrumaa koolivalitsuse kaudu. Võrus aga ei nihkunud seniste keskkoolide sulgemise ja uue ühisingümnaasiumi asutamise asi tarviliku kiirusega. Omavalitsused püüdsid koolide ülalpidaja — Võru rahvahariduse seltsi — ja Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi juures mõjutada, et keskkoolid oma kätte saada, rahvahariduse selts nähtavasti kartis igasugust muudatust koolide senises seisukorras, ka nende liitmist, olles arvamisel, et see võiks ta Võru keskkoolidest üldse eemale tõrjuda. Seejärel ei andnud ka rahvahariduse selts seniste keskkoolide sulgemiseks ja uue ühisingümnaasiumi asutamiseks enne oma nõusolekut, kui alles 25. juulil 1929, pärast seda, kui temale Hariduse- ja sotsiaalministeerium oli kindlal kujul seletanud, et kooli temalt ära ei võeta ja Võru omavalitsustele ei anta, kel puuduvad hooned keskkooli mahutamiseks, kuna Võru linnal raskusi on nendegi koolide mahutamiseks, mis tal juba olemas. Selle järele võis Hariduse- ja sotsiaalministeerium 29. juulil 1929 esitada Vabariigi Valitsusele vormilise seisukoha Võru kahe eragümnaasiumi sulgemise ja erahisingümnaasiumi avamise otsustamiseks. Seletuskirjas rõhutati, et valitsus lubagu uue ühisingümnaasiumi avamine. Valitsus tegi vastava otsuse 31. juulil 1929, millest samal päeval teatati Võrumaa koolivalitsusele telegraafi teel. Endiste poegia tütarlaste eragümnaasiumide õpetajate lahtiregistreerimine sündis Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi poolt 22. augustil,

samuti ka uue ühisingümnaasiumi õpetajate ametisse registreerimine.

Hariduse- ja sotsiaalministeeriumis oldi arvamisel, et Võru kahe erakeskkooli sulgemisel ja uue avamise on käidud seaduslikku teed ja et uue kooliaasta alguseks, — 1. augustiks — on suudetud kõik tarvilikud toimingud teha, kuigi viimisel silmapilgul. Seisukord paistis seda enam selge olema, et Võru rahvahariduse selts oli oma seniste keskkoolide õpetajatele ja juhatajatele kohad üles öelnud 28. juunil ning kirjaga 29. juunist palunud Võrumaa koolivalitsust neid esitada lahtiregistreerimiseks Hariduse- ja sotsiaalministeeriumile. Teiselt poolt oli ka Hariduse- ja sotsiaalministeeriumile juhtnõu Riigikohtu otsus Narva keskkoolide ühendamise asjas, — seal ühendati Narva linna ühisingümnaasium ja kommerts-gümnaasium 1928. a. ühisingümnaasiumiks, — mille puhul Riigikohus leidis, et „kahe erisuguse kooli puhul tekkis uus kool, mis ei ole enam üks ega teine endine kool“. Seniste koolide sulgemise tagajärjena oli õpetajate lahtiregistreerimine möödapääsematu.

Osa Võru endiste erakeskkoolide õpetajaid ei pääsenud enam uude ühisingümnaasiumi. Võrumaa rahvahariduse selts ei pidanud kohaseks ühisingümnaasiumile kõiki endisi poeglaste ja tütarlaste gümnaasiumide õpetajaid, kuna ühiskoolis nõutakse pedagoogilt mitmeti teistsuguseid võimeid, kui vastavalt lahuskoolides. Teenistusetu jäänud õpetajad tõstsid nurinat. Ka Võru omavalitsused ei saanud oma soovi keskkooli üleviimise asjus teostada ja suhtusid Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi tegevusse arvustavalt. Algas õpetajateseltside alarmeerimine, delegatsioonide saatmine, ajakirjanduses hädaldamine. Võru uus ühisingümnaasium aga hakkas rahulikult tööle, ning kogu õppeaasta kestel on õppetöö olnud normaalne.

Endiste Võru eragümnaasiumide õpetajad, kes uuest koolist kas täiesti või osalt kõrvale olid jäänud, viisid koolide sulgemise ja õpetajate lahtiregistreerimise asja Riigikohtusse. Riigikohus arutas asja 8. novembril 1929 ja leidis Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi tegevuses mõnesuguseid ebatäpsusi. Nimelt ei ole Võru rahvahariduse seltsi eragümnaasiumide sulgemine sündinud Eraõppeasutuste seaduse § 17. ja erahisingümnaasiumi avamine §§ 11. ja 12. korras. Seejärel on Hariduse- ja sotsiaalministeerium käesoleval juhtumisel kahe keskkooli ühendamise üheks keskkooliks ekslikult lugenud võrdseks oma tagajärgede poolest kahe keskkooli sulgemisele ja uue keskkooli avamisele. Tegelikult on

aga Võru keskkoolide asjus talitatud Vabariigi Valitsuse määruse kohaselt keskkoolidevõrgu reguleerimise kohta, mis ette näeb erakeskkoolide ühendamise ja koondamise. Siis oleks tulnud ka koondatud koolide õppejõudude registreerimist toimida koolide koondamise kohaselt. Edasi oleksid tulnud erakeskkoolide sulgemise puhul õpetajad ametist lahti registreerida juba 1. juuniks. Seejuures ei asenda kooli sulgemine veel õpetajate ametist vormilist lahtiregistreerimist, mis kõnesoleval korral 1929./30. õppeaastaks oli hilinenud.

Neid asjaolusid arvesse võttes Riigikohus tühistas Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi koolivalitsuse korralduse Võru eragümnaasiumide õpetajate lahtiregistreerimise ja ühigümnaasiumi õpetajate ametisse registreerimise asjus ning andis asja Hariduse- ja sotsiaalministeeriumile uueks otsustamiseks.

Oma uute korralduste tegemisel Võru rahvahariduse seltsi ühigümnaasiumi asjus arvestas Hariduse- ja sotsiaalministeerium kõigepealt seda, et see ühigümnaasium kujunenud olukorras ei vasta sisult Vabariigi Valitsuse otsusele 31. juulist 1929, mis pärast ta esimesel võimalusel, s. o. 1930./31. õppeaasta alguks, 1. augustiks 1930, valitsuse tahte teie täpselt vastavaks tuleb muuta. Seni aga tuleb seda kooli käsitada kui „koondatud“ ühigümnaasiumi keskkoolide võrgu reguleerimise määruse kohaselt.

Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi korraldusega 4. 10. ja 18. detsembrist 1929 vabastati tegelikult ametist ja lõpetati palgamaksmine 21. detsembril õpetajate koosseisule, kes sügisest saadik oli Võru ühigümnaasiumis töötanud. 23. dets. 1929 teatas Hariduse- ja sotsiaalministeerium Võru rahvahariduse seltsile Riigikohtu otsuse kohaselt ametisse kutsutud ühigümnaasiumi juhataja registreerimisest. Hiljem registreeriti ka teised õpetajad, nõnda et käesoleva aasta algul töö koolis jälle täies ulatuses võis edasi kesta. Ümberregistreerimise sisu oli see, et endiste Võru keskkoolide õpetajad paigutati neisse õigustesse, mis neil enne koolide ühendamist oli niivõrt, kui see oli võimalik „koondatud“ ühigümnaasiumis.

Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi korralduste peale Võru „koondatud“ ühigümnaasiumi asjus on seni kolm endist Võru keskkoolide õpetajat Riigikohtus kaebustega esinenud.

Üks kaebaja on teine endiste koolide direktoritest. Tema arvab, et temal kui vanemal rohkem õigust „koondatud“ ühigümnaasiumi direktori kohale, kui tema võistlejal, kelle kooli ülal-

pidaja juhatajaks valis. Hariduse- ja sotsiaalministeerium leidis aga mõlemad üheõiguslikud olema ja registreeris selle, kelle kooli ülalpidaja esitas.

Teine kaebaja on üks endiste koolide inspektoritest, kes küll koondamise eel lõppenud 1928./29. õppeaastal enam inspektor ei olnud ega võinudki olla, sest koolil oli vähe klasse, mille juures seadus inspektorit üldse ei võimalda. Kuid ta on varem inspektor olnud ja vastavate ametikohtade tähelepanematus tagajärjel õigel ajal registrist kustutamata jäetud. Seda seisukorda tahab ta kasutada ja välja protsessida, et ta inspektoriks pandaks.

Kolmas kaebaja on õpetaja kohustetäitja, kes leiab, et temal oleks õigus „koondatud“ ühigümnaasiumis õpetada 4 tundi käsitööd poeglastele, mida ei olnud võimalik talle võimaldada.

Hariduse- ja sotsiaalministeerium on need asjad otsustanud eitavalt. Riigikohus asja arutatud veel ei ole.

Edasi arupärijad küsivad, kuidas mõeldakse rahuldada nende õpetajate õigustatud huvid, kes uue lahtiregistreerimise puhul kohata jäänud. Läänud augustis Võrus õpetajaks registreeritud ja jõuluks vabanenud õpetajad on teisel kohad saanud. Minu teadmise järgi ainult üks õpetaja on kohata, kes õigustatud õpetaja oli, teiste kohta ei ole andmeid, et nad kohtadeta oleksid.

Nagu sellest seisukorra ülevaatest selgineb, on Hariduse- ja sotsiaalministeerium püüdnud kogu aja Võru koolide asja lahendada kokkukõlas seadustega ja seaduslike määrustega ning kompetsete asutustega. Kuna see asi ministeeriumil esimene oma alal, — erakoolide sulgemine ja avamine — siis ei ole tal tuttavat rada ees ja ta on mõnegi seaduste peensus vastu eksinud. Seejuures on ta pidanud teotsema mitmekülsete huvikondade risttule all: isiklikult teenistusekohtadest huvitatud õpetajad ja nende kutseühingud, kohalikud omavalitsused ja kuuldavasti ka erakondlikud voolud kohalikus seltskonnas. Need on püüdnud oma mõju maksma panna Hariduse- ja sotsiaalministeeriumis, seisukorra selgitamist takistada ja teotsejaid õigelt teelt kõrvale tõugata.

Kõige selle juures on oluline, et kool on rahuldavalt töötanud ja riik on koolide ühendamisel ainelist kokkuhoidu juba esimesel aastal saavutanud, kuigi osa aega on tulnud mõnele õpetajale paralleelselt palka maksta, see tähendab ühele koosseisule, kes töötas ja teisele, kes koolis ei töötanud, aga kellele kohtuotsuse põhjal tuli tagantjärele palka maksta. Kui Hariduse- ja sotsiaalministeerium ei

oleks sügisel niisugust sammu astunud, oleks igatahes kaks kooli töötanud, ja riigi kulud oleksid olnud suuremad, kui praegu.

Nüüd pöörduvad teise juhtumise juurde, mida käsitlevad arupärimise-ettepaneku esitajad. See on Viljandimaa Kildu algkooli juhataja Madis Raabe asi.

See asi kerkis üles mitme aasta eest, mil Kildu algkooli lastevanemad kirjaliku kaebuse tõstsid, et Kildu algkoolis lapsi pektstavat, mida ka koolijuhataja isiklikult toimetavat. Nõnda on sedagi asja juba enne mind kaks hariduseministrit ajanud, kuna 1928. aastal selle asja otsad ametivõimude kätte ja kohtusse ulatuvad. Kuna küsimust juba pikemat aega selgitatud, näis asi lõpliku seisukoha võtmiseks küpseks saanud olema läinud 1929. aasta novembrikuu lõpul, mil mina 29. novembril kõigi materjalidega tutvundes otsustasin Madis Raabe Kildu algkooli juhataja ja õpetaja kohalt tagandada, olles selles kindlas veendumuses, et muidu rahulik koolitöö Kildu algkoolis on võimatu.

Koolijuhataja Madis Raabe ei olnud tagandamise otsusega rahul ja kaebas Riigikohtusse, kus asi oli arutamisel veebruarikuu algul. Kohus otsustas Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi otsuse muuta ja asja Hariduse- ja sotsiaalministrile uueks otsustamiseks saata. Misugustel motiividel Riigikohus seda tegi, ei ole mul teada, kuna Riigikohus oma põhjendusi veel ei ole Hariduse- ja sotsiaalministeeriumile teatanud.

Küll aga saan ma avaldada neid põhjusi, mis mul olid Madis Raabe tagandamisel. Käsitlen neid kaebekirja valgustusel, mille M. Raabe saatis Riigikohtule, et Riigikogu liikmed näeksid, milles meie seisukohad erinevad, ja kuivõrt Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi otsus õpetaja Raabe vastu õigustatud.

Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi 1929. a. 29. novembri otsuses nr. 21487 M. Raabe tagandamise asjas on esimesena tõestatud süüdistusena tähendatud, et tema — M. Raabe — on tarvitanud talle alluvas koolis õpilaste suhtes kehalist karistust ja on lubanud seda tarvitada ka sama kooli õpetajat, toime pannes seega teo, mis on otseselt keelatud Avalikkude algkoolide seaduse § 45 — RT 75/76 — 1920.

Kaebuses Riigikohtule eitab M. Raabe seda süütegu, teatades, et tema ei olevat tarvitanud ega lubanud kellelgi tarvitada kehalist karistust temale alluvas koolis. Ühtlasi teatab ta, et üks lapsevanem olevat küll tõstnud tema vastu kohtus kaebuse lapse loomise pärast, kuid rahukohunik ja rahukogu olevat jätnud selle kaebuse tagajärjeta, ning seega ei saavat

teda süüdistada kehalise karistuse tarvitamises õpilaste suhtes.

Tuleb tähendada, et M. Raabe avaldus, nagu süüdistaks Hariduse- ja sotsiaalministeerium teda õpilaste loomises selle asja põhjal, mis on olnud kohtus arutamisel, on täiesti põhjendamatu ja alusetu. Hariduse- ja sotsiaalministeerium ei ole süüdistanud M. Raabe't selle asja pärast, mis oli kohtus arutamisel; samuti ei ole ministeerium otsuse tegemisel arvestanud ka neid tunnistusi, mis antud kohtus asja arutamisel ja mis selle juures leitud kohtu poolt ebausaldatavad olema.

Samuti ei ole ka Viljandimaa koolivalitsus süüdistanud M. Raabe't selles asjas, mis oli kohtus arutusel, ega tõestanud oma süüdistusi nende tunnistustega, milliseid kohus ei pidanud usaldatavaks. See nähtub otseselt sellest, et maakoolivalitsus ei nimeta M. Raabe'le esitatud süüdistustes seda kohtuasja ega too seda faktina õpilaste karistamise tõestamiseks. (A. Schulbach, tõe: Kelle kaebus, kelle asi see oli?) Ma toon selle kohe ette. Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi 1929. a. 29. novembri otsuses tähendatud süüdistus, et M. Raabe on tarvitanud temale alluvas koolis õpilaste suhtes kehalist karistust ja on lubanud seda tarvitada ka sama kooli õpetajat, on tõestatud juurd-lusega ja tunnistustega, mis on täiesti usaldatavad ja erapooletud, ning milliste usaldatavuse suhtes ei ole avaldanud kahtlust ükski asutus ega ka M. Raabe ise.

Need tunnistused ja tõestused on järgmised:

1. Õpetaja J. Mielberg on tunnistanud ülekuulamisel 1928. a. 16. novembril, et M. Raabe on õpilasi kõrva äärest tutistanud. (J. Tõnisson, rhv: Oh sa Jumal! — J. Holberg, põl: Isikupuutumatus!)

2. Õpetaja L. Ant on tunnistanud Suure-Jaani jaoskonna rahukohtuniku juures avalikul kohtuistungil, et M. Raabe on 1928. a. 30. jaanuaril löönud õpilast Reisler'it ning et ta, M. Raabe, on ka varem õpilasi löönud. (J. Tõnisson, rhv: Mis eest?) Selle L. Ant'i poolt vande all tunnistuse usaldatavuse vastu ei ole vaielnud kohtud ega ka ametiasutused. (J. Tõnisson, rhv: Oleks huvitav, mis eest?) Lugupeetud Riigikogu liikmetel peaks kannatust olema, siis kuulete, kuidas asi edasi arenes. Arutamisel oli üks teine asi hoopis teise isiku kohta, ja selle teise isiku kohta pidi õpetaja L. Ant tunnistust andma, ja tema tunnistus oli see, et ta selle teise õpilase peksmisest midagi ei tea. Ta teab, et peksti õpilast Reisler'it; sel korral mõisteti M. Raabe õpetaja L. Ant'i ja teiste õpetajate tunnistamise

põhjal õigeks. Kohus ei võtnud õpilase Reislér'i küsimust arutamisele, sest ta ei ole kaebusega esinenud. Selles seisab asi. Kui tunnistaja ütleb, et ta ei mäleta kaebaja peksmist, siis on arusaadav, et ta eitab selle peksmist. Ühtlasi teadis ta seejuures kohtus jutustada vannetandnud tunnistajana, et ta olevat näinud, et Raabe kedagi teist õpilast peksis. Ja selle juures ei olnud kohtul põhjust kahelda, ning ei ole üldse kunagi keegi kahelnud. Nõnda näete teie, et siin lähivad asjad viltu üksteisest mööda, — üks räägib ühest, teine teisest asjast. (K. Baars'i, töer vahelhüüe.) Ei, seda asja on aetud ametlikus korras, Raabe'le on esitatud süüdistused, ta ei vasta aga neile, vaid läheb neist mööda. (J. Tõnison, rhv: Kuidas see peksmine oli? Kas peksis või löi? Löömine ja peksmine on kaks iseseisva.) Kui lugupeetud Riigikogu liikmeil on natuke kannatust, ma tulen otsekohe jutuga selle juurde, et teie tervest asjast saaksite ülevaate.

3. Õpetaja L. Ant on tunnistanud ülekuulamisel 1928. a. 16. novembril, et sest ajast, mil Raabe tulnud Kildule koolijuhatajaks, on koolis maksuma pandud M. Raabe poolt vitsahirm ja vitsad pandud õpetajate tuppa riiulile õppeabinõude hulka; seega on kehaline karistus tehtud kasvatusüsteemiks. Samal ülekuulamisel on L. Ant tunnistanud, et M. Raabe on õpilasi korduvalt peksnud: „löömised on kestnud kogu aja, kui siin olnud koolijuhatajaks M. Raabe“. Pekstud on ka vastu suud ja nii tugevasti, et veri välja tulnud. Õpetaja Ant on tunnistanud: „poisil tuli veri huultest välja“.

4. Õpetaja L. Ant on tunnistanud ülekuulamisel 1928. a. 16. novembril, et M. Raabe nõudnud, et tema — L. Ant — kui klassijuhataja karistaks kehaliselt õpilast H. Kibar'at. Seega on M. Raabe peale suundunud kehalise karistuse temale alluva kooli õpetajale. L. Ant on tunnistanud, et ta ei ole seda M. Raabe korraldust täitnud.

5. M. Raabe on ülekuulamisel 1928. a. 8. novembril ise seletanud, et ta on teadnud, et õpetaja A. Jürisson on õpilasi kehaliselt karistanud. M. Raabe nimetab täpselt kaht juhtumist, mil õpetaja A. Jürisson on lapsi löönud; need on olnud 1925./26. ja 1926./27. õppeaastal; 1925./26. õppeaastal on õpetaja A. Jürisson löönud ühe õpilase nõnda vastu maad, et ninast tulnud veri välja.

Seega on M. Raabe oma tunnistusega tõendanud, et ta juba ammu teadnud, et õpetaja A. Jürisson tarvitab kehalist karistust — lööb lapsi.

Õpilaste löömise — selle Avalikkude algkoolide seadusega keelatud karistuse

— vastu ei ole M. Raabe kui koolijuhataja tarvitanud mingisuguseid abinõusid. Ta ei ole õpetaja A. Jürisson'i poolt tarvitatud keelatud karistuseviisi ligemale arutamisele võtnud. Nii tunnistab ta, M. Raabe, ülekuulamisel 1928. a. 8. novembril muu seas järgmist: (A. Schulbach, töer: Kas Jürisson pandi uueks koolijuhatajaks?) „Õpilase Hans Miku ema kaebas mulle 1926./27. õppeaastal, et õpetaja Jürisson löönud tema pojalt ninast vere välja. Ligemad andmed puuduvad mul selle kohta. 1925./26. õppeaastal kaebas mulle õpilase Oskar Tabal'i isa, et õp. Jürisson on löönud tema poja nõnda vastu maad, et ninast on tulnud veri välja. Sellest juhtumisest olen andnud teada koolinõunik M. Rauale suvel, kui ma ettepandud küsimustele vastasin.“ Seega alles 1928. a. suvel. Koolinõunik aga eitab ka selle teate saamist. Samal ülekuulamisel on M. Raabe seletanud, et ta ei ole selgitanud ka neid õpetaja Jürisson'i poolt toimetatud õpilaste löömise juhtumisi, mis tulid avalikuks pedagoogikanõukogu 1928. a. 1. novembri koosolekul.

Samuti ei ole M. Raabe kui koolijuhataja võtnud kõne alla... (J. Piiskar, stp: Tema vastu ei saanud keegi.) õp. Jürisson'i ebapedagoogilisi võtteid... (K. Päts, põl: See on üks poksikool!) ja karistuseviise pedagoogikanõukogus, mida tõendab M. Raabe ise oma kirjas Wiljandimaa koolinõunikule 16. jaan. 1929.

Seega ei ole M. Raabe tarvitusele võtnud ühtki abinõu õpetaja Jürisson'i poolt tarvitatud kehalise karistuse tarvitamise kaotamiseks temale alluvas koolis ega teatanud sellest koolinõunikule ega maakoolivalitsusele.

Need süüdistused olid M. Raabe'le esitatud seletuse andmiseks. Seletuses ei ole M. Raabe neid süüdistusi ümber lükanud.

Seega on tõestatud, et M. Raabe on tarvitanud temale alluvas koolis õpilaste suhtes kehalist karistust ja on lubanud seda tarvitada ka sama kooli õpetajat.

Kui vahelhüüdes küsiti, kas Jürisson on tagandatud, siis tahaksin sellele tähendada, et selles asjas on Jürisson minu poolt karistatud, aga Jürisson'i karistus oli vähem kui Raabe karistus, seepärast, et Jürisson oli harilik õpetaja, Raabe aga koolijuhataja, sellepärast ei saanud neid üheväärselt karistada. Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi 1929. a. 29. novembri otsuses M. Raabe asjas on teise tõestatud süüdistusena tähendatud... (O. Gustavson, stp: Milles Jürisson'i karistus seisib?) Kui Teil teised paberid käes on, siis Teil on see otsus ka käes. (J. Piiskar, stp: Selles, et teda instrueeritakse ja revideeritakse nüüd.) Need instrueeri-

mise ja revideerimise asjad on ka seda laadi, et neis asjades meie läheme suurte niinlikkusteni, kui kõiki üksikasju tahame ette tuua.

Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi 1929. a. 29. novembri otsuses M. Raabe asjas on teise tõestatud süüdistusena tähendatud, et M. Raabe on korraldanud õpilaste ekskursionooni koolitöö ajal koolivalitsuse loata. Et M. Raabe'le alluvas koolis on korraldatud 1928. a. 20.—23. maini õppereis maakoolivalitsuse loata, nähtub otsekohe M. Raabe 1928. a. 5. juuli seletusest nr. 28, milles ta kirjutab, et maakoolivalitsus oli õppereisi ära keelanud, ning et õppereis oli teostatud seega vastava loata. Vabandavaks ei saa lugeda ka M. Raabe poolt avaldatud asjaolu, et maakoolivalitsuse asjaajaja olevat avaldanud, et ega õppereisi ei keelata, sest M. Raabe'l kui kauaaegsel koolijuhatajal peab teada olema, et asjaajaja ei saa ega või midagi otsustada. Põhjendamatu on ka M. Raabe väide, nagu oleks õppereisi korraldanud pedagoogikanõukogu. See selgub M. Raabe oma seletusest 1928. a. 5. juulist nr. 28, sest kui M. Raabe oleks olnud arvamisel, et pedagoogikanõukogu võib korraldada õppereisi maakoolivalitsuse loata, siis ei oleks ta pööranud koolivalitsuse poole loasaamise asjas, mida ta aga tegi. Sellest nähtub, et M. Raabe teadis, et luba on vaja, kuid sellele vaatamata korraldas õppereisi vastava loata. (K. Baars, tõer: Seal öeldi, 2 päeva saab kolmandat ei saanud lubada, sest oli püha.)

Seega on M. Raabe koolijuhatajana omavoliliselt katkestanud koolitöö kolmeks päevaks, s. o. 21., 22. ja 23. maiks. (K. Baars, tõer: 23. tuldi juba tagasi.) Õppetöö seisis ka 23. mail, mida tunnistas õpetaja A. Jürisson, kui õppereisi juht. See tunnistaja on öelnud, et meie jõudsimise 23. mai hommikul Viljandisse, lapsed olid aga märjad ja väsinud, ja need, kes õppereisist osa võtnud, need koolitöösse ei tulnud, vaid olid vabad. (O. Gustavson, stp: Kas Teie oletate, et oleks ära keelatud see ekskursionoon?) Mis olnud on, seda ei saa olematuks teha. Mina ei tunne kõiki neid asjaolusid ja ei tea, mis seal tehtud oleks. (J. Tõnison, rhv: See on juba otsitud.)

Ka on Riigikohtu administratiiv-osa-kond seletanud, et koolitöö võib katkestatud saada ainult üleriiklikkudel ja ka hariduseministeeriumi poolt kindlaksmääratud pühadel ja vaheaegadel. Samuti on M. Raabe õppereisi korraldamisel tähelepanemata jätnud Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi korralduse 1922. a. 2. jaan. nr. 25 õppereiside asjas.

Alusetu on ka M. Raabe avaldus — kaebuses Riigikohtule, et loata õppereisi korraldamise asja võiks lõpetatuks lugeda sel põhjusel, et maakoolivalitsus ei olevat vastanud kohe tema — M. Raabe — seletusele. Nagu nähtub algtoimetusest, on maakoolivalitsuse juhataja kirjutanud M. Raabe seletusele loata õppereisi korraldamise asjas, et see asi — loata õppereisi korraldamine — tuleb võtta arutamisele juurduse lõpetamisel M. Raabe'le alluvas koolis asetleidnud väärnähtuste alal. Seega on maakoolivalitsus selle asja otsustamise edasi lükanud, ning sellest ei saa arvamisele tulla, et asi on lõpetatud.

Vaheaeg kl. 12.20 min. — kl. 12.45 min.

Hariduse- ja sotsiaalminister J. Hünerson (jätkab kõnet): Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi 1929. a. 29. novembri otsuses M. Raabe asjas on kolmanda tõestatud süüdistusena tähendatud, et M. Raabe ei ole kandnud hoolt, et koolitöö võiks takistamata kesta, ega teostanud tarvilikku järelevalvet koolitöö alal, jättes seega täitmata ülesande, mis pandud koolijuhatajale Avalikkude algkoolide seaduse § 73 p. h-ga.

See süüdistus on tõestatud seega, et M. Raabe'le alluvas koolis oli koolikord niivõrt langenud, et õpilased on avameelselt tarvitanud õpetajate kohta märkusi, et õpetaja on halb ja ei õpeta, ning et 1928. a. 30. oktoobril puudusid V ja VI klassi õpilased õpetaja A. Jürisson'i tundidest ning ei läinud tundi ka õpetaja nõudmisel. Samuti ei ole Madis Raabe teostanud tarvilikku järelevalvet koolitöö alal, jättes selgitamata temale alluva kooli õpetajate ebapedagoogilised toimingud, mida M. Raabe ise tõendanud ülekuulamisel 1928. a. 8. nov., tähendades otsekohele: „neid juhtumisi ei ole ma selgitanud“.

Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi 1928. a. 29. novembri otsuses M. Raabe asjus on neljanda tõestatud süüdistusena tähendatud, et M. Raabe ei ole suutnud luua koolis küllalt soodsat õhkkonda pedagoogiliseks tööks, lastes koolis tekkida õppejõudude vahel vastastikuse usaldamatuse olukorra; on tarvitanud ebapedagoogilisi kasvatusviise, kiskunud õpilasi õpetajatevahelistesse tüliasjadesse ja tarvitanud õpilaste kuuldes ebapedagoogilisi väljendusi; kõige selle tagajärjel on koolis ette tulnud rasked korrarikkumised, mille all on kannatanud kooli kasvatus- ja õppetöö juba pikemat aega.

Seda süüdistust tõestavad kogu juurdusematerjalilis leitudvad asjaolud ja ülekuulatud õpetajate ja teiste isikute avaldused ja tõendused ning M. Raabe omad seletused. Seda ei eita M. Raabe ka omas

kaebuses Riigikohtule, vaid ütleb otsekoheselt, et sekeldusi on koolis ette tulnud, ning vabandusena tähendab, et need asjad olevat sündinud juba aastate eest ja juba ammu lahendatud.

Kaebuses Riigikohtule teatab M. Raabe, et tema ametikõrgusel seismisest andvat selge tunnistuse Vastemõisa vallavolikogu otsus, mis pea ühelmeel olivat tema tagandamise tunnustanud mitteõiglaseks.

Selle kohta on tähendada, et vallavolikogu ei ole kompetentne asutus õppejõudude tegevuse hindamiseks ning õppejõudude õppe- ja kasvatustöö hindamine ei kuulu üldse vallavolikogu ülesannete hulka, vaid selleks on maksvates seadustes ette nähtud teised asutused, ja need on Hariduse- ja sotsiaalministeerium ja tema vastavad ametnikud ning maa- ja linnakoolivalitsused ühes koolinõunikkudega.

Seega ei saa vallavolikogu otsusel olla mingit tähendust M. Raabe tagandamise asjus. Pealegi oli M. Raabe ise sama vallavolikogu liige, ja seeläbi siis teataval viisil isiklikud suhted vallavolikoguga teistsugused, kui see muidu mõeldav oleks.

Kaebuses Riigikohtule teatab M. Raabe, et temalt ei olevat kaebuses nimetatud asjaolude kohta ametlikus korras seletust nõutud.

See M. Raabe väide on ebaõige ja põhjendamatu. M. Raabe'le on esitatud ametlikus korras süüdistused 2. juulil 1928. a. ja 26. juulil 1929. a. seletuste andmiseks, ning M. Raabe on andnud ka seletused nende süüdistuste asjas, mis nähtub otsest algtoimetusest.

Süüdistused on esitatud M. Raabe'le maakoolivalitsuse poolt, kes on Eestimaa koolivalitsuse ajutise korralduse järgi (RT 6 — 1918) Hariduse- ja sotsiaalministeeriumile otseselt alluv asutus (Riigikohtu administratiiv-osakonna t. nr. 1078 — 1926), ning sama seaduse § 17. järgi kuulub maakoolivalitsusele temale alluvate asutuste ja isikute vastu tõstetud kaebuste läbivaatamine ja ettepanekute tegemine Hariduse- ja sotsiaalministeeriumile, mis on ka toimunud M. Raabe suhtes, ning Hariduse- ja sotsiaalministeerium on asja seaduslikus korras otsustanud Eestimaa koolivalitsuse ajutise korralduse seaduse § 4. põhjal, tagandades M. Raabe koolijuhataja-õpetaja kohalt.

M. Raabe tagandamiseks oli ministeeriumil täielik õigus N. S. §§ 69. ja 410. ning Krim. Kohtup. S. § 1066 alusel, millele seisukohale on asunud ka Riigikohus juhtnõõriks väljakuulutatud otsuses nr. 13 — 1922. (K. Baars'i, tõer vahelhüüe.) See oli täiesti õige, mida härra Baars ütles, et haridusenõukogu on asja

arutanud ja on teatavad karistuseettepanekud teinud noomituse näol, mis aga Hariduse- ja sotsiaalministeeriumile küsimuse lahendamiseks ei paistnud küllalised olema. Igatahes ei ole seaduse järgi Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi kuidagiviisi seotud maavalitsuste haridusenõukogu seisukohtadega ega otsustega.

Ka sisult on M. Raabe tagandamine põhjendatud, sest tema süüteod on nii suured, et teda ei võinud jätta koolijuhataja kohale, kui ebakohast isikut; peale selle kannataksid tema tegevuse läbi riigi üldhuvid haridusealal, mis võib ka Riigikohtu administratiiv-osakonna toimetuses nr. 757 II 1927. a. avaldatud motiivide järgi olla õppejõu ametikohalt tagandamise aluseks.

Kõigest sellest nähtub, et M. Raabe vastu tõstetud süüdistused on igakülgselt põhjendatud juurdlusmaterjaliga, asja arutamine on toimunud seaduslikus korras, ning Hariduse- ja sotsiaalministeerium on asja otsustanud oma seaduslikus võimupiiris õppe- ja kasvatustöö edendamise ja riigi üldhuvid seisukohalt. Kõigile sellele lisaks on mul teada, et kõnesolev asi ei ole ainuke, mis sisaldab Madis Raabe seadustega vastollu sattumisi, vaid käimas on ka teine asi ja kolmas toimeetus. Järjest kasvab veendumus, et Kildule ei tule enne rahu, kui ta vabaneb Madis Raabe'st. Härra Baars on eksiteel, kui ta arvab, et siin on teine asi käima pandud, esimest tagant järele põhjendada. Minul on teada, et kui ministeerium üht asja otsustas, siis oli juba teine asi käimas sel ajal. Need on asjad, mis tekkinud enne seda, kui mina ministeeriumi sattusin. Ma ütlen, need on juba enne käimas, ja selles mõttes on härra Piiskar eksiteel, kui arvab, et need on üles võetud uue süüdistusmaterjali juurdesaamiseks. (J. Piiskar'i, stp vahelhüüe.) Ma ei vaidle sellele vastu, sest on palju asju, mis ühel ajal juhtuvad, ja neid võib kausaalsesse vahekorda seada. (V a h e l h ü ü e.) Ma ei tea selle üle vaielda. Tean fakti ette tuua, et ministeeriumil olid teada need asjad juba esimese asja otsustamisel.

Kolmanda juhena märgivad arupärimise esitajad Ohekatku algkooli juhataja kohalt vabastamise keerdkäiku. Selles asjas võiks Hariduse- ja sotsiaalministeeriumile etteheitaks vaevalt asja olla, sest Kehtna-Ohekatku algkooli juhatajat Aleksander Rõbakoff'i ei ole Hariduse- ja sotsiaalministeerium Ohekatku algkooli õpetaja-juhataja kohalt vabastanud ega tagandanud. Tema vabastas tähendatud kohalt, 1. detsembrist 1929 arvates, Harjumaa koolivalitsus nimetatud kooli sulgemise puhul õpilaste vähese arvu

tõttu, nimelt oli õpilasi kõigest 8, kusjuures A. Rõbakoff'ile makseti palk kuni 31. detsembrini 1929. A. Rõbakoff'i ja mõnede lastevanemate protesti Ohekatku algkooli sulgemise ja Ohekatku kodukooli avamise kohta jättis Hariduse- ja sotsiaalministeerium rahuldamata, kuna nii väikese õpilaste arvuga kooli edasitöötamine oli põhjendamata, ja kodukooli sulgemiseks puudus seaduslik alus.

Asjakäik oli järgmine: 1929. a. juulikuus esinesid Ohekatku kogukonna elaniku Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi koolivalitsusele ja Harjumaa koolivalitsusele palvetega koolijuhataja A. Rõbakoff'i ametist vallandamiseks, tuueks põhjuseks ette halba vahekorda, mis valitsenud koolijuhataja ja lastevanemate vahel. Kuna palves ei olnud ette toodud konkreetseid süüdistusi, teatas Harjumaa koolivalitsus 23. juuli ja 24. augusti s. a. nr. 1840 kirjadega palveavaldajatele, et nende poolt ettetoodud asjaoludel ei ole alust A. Rõbakoff'i ametist vallandamiseks. Samuti teatas ka Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi koolivalitsus palujatele 24. septembril 1929 nr. 21584, et A. Rõbakoff'i ümberpaigutamiseks puudub seaduslik alus. 27. septembril s. a. sai Harjumaa koolivalitsus Ohekatku algkooli hoolekogu tolleaegse esimehe Otto Uus'i ja end. õpilase Ella Saare hooldaja J. Saare allkirjadega palve A. Rõbakoff'i ümberpaigutamiseks mujale teenistusekohale, kuna tema, A. Rõbakoff, olevat vägistanud õpilast Ella Saart 1923. aastal, (J. Piiskari, stp vahelhiüe.) kui Saar koolis käis. Samasugune palve oli esitatud ka ministeeriumile.

Etteoodud süüdistuse puhul toimetati kohapeal 7. oktoobril s. a. juurdlust Harjumaa koolinõunikud J. Johanson ja H. Summer, kus Ella Saar oma süüdistuse juurde jäi. Kas süüdistus tõele vastab, ei läinud korda kindlaks teha. Ühtlasi selgus, et asja on juurelnud ka Kehtna jaoskonna konstaabel, kes juurdlusematerjali saatnud Harjumaa II jsk. kohtu-uurijale. Viimase nõudmisel saatis Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi koolivalitsus kohtu-uurijale ka koolinõunikude juurdlusematerjalid. Õpilaste arv Ohekatku koolis langes pärast juurdlust 5—6 peale.

Kas see süüdistus oli tõsiasi, fakt, või mitte, seda Hariduse- ja sotsiaalministeerium ei tea, ja mis juurdlusel selgunud, ei tea ka, aga igatahes teatud jutt oli olemas, inimesed rääkisid, teised kuulsid, ja sellest oli küll, et ümbruskonnas ärevust tekitada, ja et lastevanemad veel rohkem kui enne oma lapsi sellest koolist eemale tõmbasid, sellest ära hoidsid.

Et A. Rõbakoff pärast juurdluse toimepanemist haigestus, vabastati ta maavalitsuse usaldusearsti korraldusel koolitööst kaheks kuuks kuni 11. detsembrini s. a. Kohale saadeti tagavaraõpetaja. Lastevanemad, kuulda saades, et A. Rõbakoff on koolitööst vabastatud ainult ajutiselt, keeldusid oma lapsi kooli saatmast ja avasid kohapeal kodukooli. Osa lapsi läks üle naaberkoolidesse, ja Ohekatku kooli jäi veel ainult 6 koolikohustuslikku õpilast.

Olles arvamisel, et asetäitjaõpetaja võibolla temale pandud ülesannetega küllalt rahuldavalt ehk hakkama ei saa, taitis maavalitsus määrata väljastpoolt tagavaraõpetajate koosseisu seminari lõpetanud naisõpetaja ajutiseks Ohekatku algkooli õpetaja-juhataja kohusetäitjaks, kuid ükski kandidaadidest, kuulda saades kohapealsetest asjaoludest, ei olnud nõus pakutud kohta vastu võtma. 14. XI kohale saadetud teine mees-tagavaraõpetaja tuli mõne päeva pärast tagasi, ette kandes, et koha peal normaalsed koolitöö võimalused absoluutselt puuduvad, kuna suur enamus lastevanematest lapsi keeldub Ohekatku kooli saatmast, samuti A. Rõbakoff teda asendama saadetud tagavaraõpetajate töövõimalusi igapidi takistab. Tekkinud seisukord oli arutusel Harju maavalitsuse 21. nov. s. a. koosolekul, kus otsustati Ohekatku algkool ajutiselt sulgeda, arvates 1. detsembrist. Selle järel dusena registreeris maakoolivalitsus A. Rõbakoff'i samast kuupäevast ametist lahti ja tegi Kehtna vallavalitsusele ja Kehtna algkoolile korralduse Ohekatku algkooli õpilaste äramahutamiseks Kehtna ja teistesse koolidesse. Vahepeal saadi maakoolivalitsuses A. Rõbakoff'ilt palve, ta ametist vabastada, arvates 1. augustist 1930. a., ja teade, et 11. detsembril s. a., s. o. pärast puhkeaja lõppu ise kavatseb Ohekatku koolitööd jälle jätkata, kuid et kool suleti, siis puudus võimalus selle palve rahuldamiseks.

Kõiki neid asju vaadeldes selgub, et Hariduse- ja sotsiaalministeerium koolide ja õpetajate suhtes kergel käel ei talita, nagu arupärimise esitajad näivad arvama, ei ole ka millegagi tõestatud, et Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi korraldusi kohus rohkem ära muudaks, kui teiste keskasutuste korraldusi. Kuid tõsi on küll, et meie õpetajail on palju asjatuid sekeldusi, mida praeguses olukorras ka Hariduse- ja sotsiaalministeerium kahjuks takistada ei saa. Väljatöötamisel olev õpetajate teenistuseseadus, teiselt poolt Eestimaa koolikorralduse ümbertöötamine tooksid seisukorda kindlasti palju selgust ja hoiaksid ära arusaamatuste tekkimise.

J. Piiskar (stp): Arupärijate nimel teatan, et arupärijad ei saa rahulduda praeguantud seletustega, seepärast teen ettepaneku, läbirääkimisi pidada. Kuna aga härra minister teatas, et ühes küsimuses ei ole Riigikohtu motiivid teatavaks saanud, ja need lähemal ajal võivad selguda ning küsimuse arutamisel sisulist osa etendada, ja kuna pealegi härra ministri poolt on riivatud uusi küsimusi, mida arupärijad ei ole käsitlenud, teen ettepaneku,

läbirääkimisi pidada ühel järgneval arupärimis-koosolekul.

Ettepanek võetakse vastu.

6. A. Oina sõnavõtmine isiklikus asjas.

A. Oinas (stp, isikl. asj.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Vastates rkl. Mekkart'i küsimisele, kas on Majanduseminister Zimmermann sõite teinud riigi autoga maale oma tallu, seletas härra Majanduseminister Zimmermann muu seas seda, et ta olevat kasutanud riigi autot samas ulatuses nagu ta eelkäijagi, tähendab mina.

Selle ebatõe ümberlükkamiseks pean siinkohal tähendama, et mina Majanduseministriks oleku ajal ei ole riigi autoga teinud mingisuguseid väljasõite maale, ei oma tallu ega suvitusekohta, juba lihtsalt sel põhjusel, et minul talu ega suvitusekohta ei olnud.

7. Riigikogu sekretäri teise abi valimine.

Juhataja: Riigikogu juhatusele on tulnud kiri Riigikogu sekretäri teiselt abilt Jaan Piiskar'ilt, et ta Riigikogu juhatuse liikme kohused maha paneb.

J. Voiman (stp): Teen ettepaneku, valida Riigikogu sekretäri teiseks abiks rkl. Oskar Gustavson.

Juhataja: Juhatuse liige valitakse kodukorra § 2. korras. (Hääletatakse kinniselt.) Sedeleid on ära antud 55. Rkl. Gustavson'i valimise poolt on 48 häält. Esimesel hääletamisel valituks tunnustamiseks peab olema poolt üle poole kõigi Riigikogu liikmete häältest. (Hääletatakse kinniselt.) Teistkordsel hääletamisel on ära antud 50 sedelit. Poolt on 47 häält, erapooletuid — 3, seega on rkl. Oskar Gustavson valitud sekretäri teiseks abiks.

8. Komisjonide täiendavad valimised.

Valitakse:

maakomisjoni A. Usai asemele J. Voiman (stp);

redaktsiooni komisjoni O. Gustavson'i asemele K. Freiberg (stp).

9. Linnade ja alevite maaga varustamise seaduse täiendamise seadus — O. Gustavson'i ja J. Klesment'i ettepanek.

J. Klesment'i (stp) ettepanekul antakse seaduseelnõu üldkomisjoni.

10. Posti, telegraafi, telefoni ja raadio seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja O. Gustavson.

Redaktsiooni komisjoni muudatused 1—62 võetakse vastu.

Aruandja O. Gustavson (63. muudatuse puhul): Selles muudatuses teen redaktsiooni komisjoni nimel ettepaneku, asendada kolm viimast sõna „põhjusta tööde katkestamist“ sõnadega „kohusta tööd seisma panema“.

63. muudatus ühes parandusega võetakse vastu.

Muudatused 64—107 võetakse vastu.

Seaduse lõpuredaktsioon on vastu võetud.

11. Seitsmenda rahvusvahelise töökonventsiooni poolt vastuvõetud õnnetusjuhtude läbi vigastatud oma- ja välismaa töölistega ühtlase ümberkäimise kohta käiva konventsiooni eelnõu kinnitamise seadus — III lugemisel.

Sotsiaalkomisjoni aruandja V. Uukareda.

Seaduseelnõu võetakse vastu paragrahvide viisi ja terve sisu korruga.

12. Seakasvatuse edendamise ja peekoni hindade kindlustamise fondi seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja K. Tonkman: Austatud Riigikogu liikmed! Rahaasjanduse komisjon tegi seaduseelnõus kaks väikest parandust, nimelt § 2. p. c) kustutades sõnad „Kr. 0,90“ ja võttis asemele „kuni Kr. 3,60“. Rahaasjanduse komisjon põhjendab seda paranduse-ettepanekut seega, et ei ole mõtet maksu alammäära seaduses määrata, sest ei saa kuidagiviisi oletada, et turu konjunktuuri juures, kus turuhind madalam kui tegelikult seakasvatuse maksma läheb, ekspordtapamajade fondi heaks võiks maksu maksta.

§ 4. tegi komisjon järgmise paranduse. Täiendati erikomisjoni koosseisu, kes asub pikalaenu panga juures, et iga ühistegelise ekspordtapamaja poolt oleks komisjonis üks esindaja, arvesse võttes

seada, et eksporttapamajadel kui maksu- maksjatel loomulikult õigus peaks olema fondi valitsemisest osa võtta. Vastasel korral, kui eksporttapamajad fondi valitsemisest osa võtta ei saa, kujuneks eba- loomulik seisukord.

Muu osa seadusega kui ka seletuskir- jaga ühines rahaasjanduse komisjon Va- bariigi Valitsuse poolt esitatud kujuga.

Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vas- tu I lugemisel.

13. Ehitusseaduse §§ 165¹, 197, 200, 201, 202 ja 203 muutmise seadus — I lugemisel.

Omaavalitsuse komisjoni aruandja O. Suursööt: Lugupeetud Riigikogu liik- med! Praegu meil maksev Ehitusseadus on 70 a. ümber vana, ja selle aja jooksul on muidugi ehituste alal palju muutunud. Seepärast leidis Teedeministeerium, et teatud paragrahvid Ehitusseaduses tu- leksid otstarbe- ja ajakohasemaks muuta ja esitas vastavate paragrahvide muut- mise. Esialgul kavatseti muuta viis para- grahvi, s. o. §§ 197, 200, 201, 202 ja 203. Säärane eelnõu tuligi omaavalitsuse komis- joni, kus ta esialgu läbi vaadati ja mõne- sugused vähemad parandused tehti. Hil- jem esitati veel üldkomisjonile ühe para- grahvi muutmise. See oli tingitud sellest, et õieti kolme seaduse järgi olid meil kor- raldatud lõhkeainete ladude ja tehaste kaugused vastavatest ehitustest ja hoo- netest, ja nüüd olid tarvis raudteede-, lõhkeainete- ja Ehitusseaduses vastavad paragrahvid ühtlustada, nimelt ühtlased kaugused määrata. Sellepärast esitati üldkomisjonile Ehitusseaduse § 165¹ muutmise.

Ehitusseaduse vastavate paragrah- vide muutmise seadus on läbi vaadatud kahe komisjoni, omaavalitsuse ja üldko- misjoni poolt. § 165¹ võeti üldkomisjonis vastu esitatud kujul, kuid teistes para- grahvides tehti mitmesuguseid muuda- tusi. Ma tahaksin lühidalt tähendada, milles nende sisu õieti seisab.

§ 197 Ehitusseaduses muudetakse sel- les mõttes, et edaspidi normaalse ehituse- viisi järgi ehitatuks loetakse eluruumid, mis asuvad maa peal, tähendab kaota- takse seega elukorterite ehitamine maa sisse. Selle paragrahvi juures tegi üld- komisjon paranduse selles mõttes, et era- korralistel juhtudel siiski linnaomavalit- suse esindusekogudel jääks õigus lubada ka allapoole maapinda ühe osa elukorte- rite paigutamist, sest see oleneb sage-

dasti maapinnast ja põhjavee lähedusest j.n.e.

§ 200 näeb ette, kui kõrgeid ja kui mitmekordseid on lubatud puu- ja sega- maju ehitada. Senises Ehitusseaduses oli kategooriline paragrahv, mis nägi ette, et puumaju ei tohi kõrgemaid ehitada, kui kahekordseid. Nagu ma juba ütlesin, on see seadus juba 70 aastat vana, ja selle aja jooksul tulekaitse olukord, kui ka ehi- tamisviisid mitmeti muutunud, ja see- pärast ei olnud vajadust selle järele, et nii kategooriliselt maja kordade arvu piirata, nimelt kahe korraga. Seepärast nii oma- valitsuse kui ka üldkomisjon leidsid, et see on õige, kui anda võimalus puu- ja segamaju ehitada kolmekordseid. Oma- valitsuse komisjon parandusi selles ei tei- nud, välja arvatud ainult see, kus ette nähtud oli, et puumaju võib ehitada kuni kahe korran ja nende peale võib veel ehi- tada poolkorrad, mansardkorrad, või ka- tusekorrad. Üldkomisjon, ära kuulates vastavate eriteadlaste arvamise, laiendas seda paragrahvi selles mõttes, et puu- ja segamajad võivad olla täiskolmekordsed, mitte ainult mansard, pool-, või katuse- kordadega.

§ 200. täiendas üldkomisjon veel sega- majade definitsiooniga. See mõiste õieti Ehitusseaduses enne puudus, mida mõis- tetakse segamajade all. Nüüd on aga üld- komisjon võtnud seadusse segamajade definitsiooni. Ühenduses kordade maksi- maalse arvu määramisega on määratud ka maja maksimaalne kõrgus. Enne oli puu- ja segamajade maksimaalne kõrgus 4 sülda. Nüüd on seda kõrgust suurenda- tud 11 meetrini. Seni oli majade kõrgus 4 sülda ja ka kahe maja vahemaa 4 sülda, kui aga kõrgus tõsteti 11 meetrile, siis see vahemaa peab võrdsest vastama kõr- gema maja kõrgusele, nii et ühe maja kaugus teisest peab olema võrdne kõr- gema maja kõrgusega.

Üldkomisjoni parandusega anti linnavo- likogudele õigus, anda vastavaid sund- määrusi nii tulehädahoju ärahoidmiseks, ehitusematerjali kohta kui ka majakor- dade arvu ja kõrguse kohta.

§ 201. on nähtud ette vaheseinte mõiste. Seni lahutati majad üksteisest vertikaalselt vastavate tulemüüridega, nüüd on see mõiste laiendatud selles mõt- tes, et kui kivikorral on puukorrad, siis peab see kivikord ka horisontaalselt olema lahutatud tulekindla laega puukor- dadest.

§ 202 määrab, kui suure põrandapi- nna peale peab tulema trepp. Enne oli ette nähtud, et kui teisel korral asub puust elukord põrandapinnaga üle 50 ruut- meetri, siis pidi olema kaks puust treppi. Üldkomisjon leidis, et see põrandapi- nna

suurus on siiski liiga väike, et juba selle pärast sundida võrdlemisi väikesele majale tegema 2 puutreppi, kuna sagedasti niisuguse väikese ehituse juures ühe lisatreppi tegemine ajaks selle ehituse kalliks. Seepärast suurendas üldkomisjon seda põrandapinna suurust üle 70 ruutmeetri. Muidugi mõista ei ole see nõutav, kui on üks kivitrepp olemas, siis võib ühe trepikoja juures puust elukord ka üle 70 m² olla.

§ 203 korraldab ka treppideküsimumst, aga juba kõrgemate kui kahekordsete majade kohta. Nimelt oli omavalitsuse komisjonis valitsuse ettepanek, et kui ühel puu- või segamajal on maapealseid kordi rohkem kui kaks, siis peab olema tingimata üks tulekindlast materjalist trepp, mis asetseb tulekindlas trepikojas. Üldkomisjon muutis seda paragrahvi selles mõttes, et võib olla ka rohkem kui kaks maapealset korda kahe puutrepiga, kusjuures need peavad olema paigutatud eraldi trepikodades, ja igal kolmanda korra korteril peab olema väljapääs kumbagi trepikotta. Üldkomisjon õieti piiras natuke tulekindla trepikoja ja trepi ehituse tingimusi selles mõttes, et kui on rohkem maapealseid kordi kui kaks, siis kolmandal korral ei tohiks puu- või segamajades tulekindla trepikoja juures olla rohkem kui kaks korterit. Need olid muudatused, mis seal ette võeti.

Omavalitsuse komisjon vaatas pärast üldkomisjoni selle seaduseelnõu läbi ja tegi ainult paar väikest parandust, mille kohta üldkomisjoni aruandjaga lahku minekuid ei olnud. Selles mõttes ma julgeksin omavalitsuse komisjoni nimel esi-

tada selle seaduseelnõu Riigikogule, ette pannes

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

14. Riigikogu kantselei koosseisu muutmise ja täiendamise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja E. Joonas'e puudumisel aruandja ülesannetes komisjoni abiesimees K. B a a r s.

Aruandja K. B a a r s: Riigikogu kantselei koosseisus on ette nähtud korrektori ja korrektori abi kohad, redaktori kohta ei ole. Kantselei töö iseloomu tõttu on aga korrektoril kohus redigeerimise tööd teha, redaktori kohuseid täita, kuna korrektori kohuseid täidab asjaajaja ja korrektori abi.

Seda seisukorda ei pidanud Riigikogu juhatus õigeks ja otsustas luua redaktori koha, kaotades asjaajaja koha. Selletõttu ei suurene aga kulud, sest asjaajaja koht 100-kroonise kuupalgaga kaotatakse ja vähendatakse sama peatüki litera d-s ettenähtud mitmesuguste tasude summat. Redaktori koht on ette nähtud palgaga 155 krooni.

Komisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

Juhataja: Päevakord on läbi. Lõpetan Riigikogu koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 14.05 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretär (allkiri).

Koosoleku juhataja (allkiri).

